

REBEKKA WAUTERS
JENOFF VAN HULLE

AUDIOVISUEEL ONDERWIJS: DE KNOP OMDRAAIEN

(terugspoelen onmogelijk)

REBEKKA WAUTERS
JENOFF VAN HULLE

AUDIOVISUEEL

Audiovisuele

ONDERWIJS:

onderwijsondersteuning

DE KNOP

voor de lerarenopleiding

OMDRAAIEN

door CANON Cultuurcel

ACADEMIEJAAR 2006-2007

(terugspoelen onmogelijk)

VOOR

DE KNOP OMDRAAIEN

De digitale revolutie beleeft momenteel een tweede golf: de voorhoede van multimedia-gebruikers is niet langer enkel consument van die nieuwe technologieën maar is ondertussen *multimediaal geletterd* genoeg om zich die nieuwe media toe te eigenen: om ze te gebruiken om zichzelf te ontwikkelen en er zichzelf mee uit te drukken. Bovendien hebben de kinderen en jongeren van vandaag, dankzij hun opgroeien in deze informatiemaatschappij, een andere manier van informatieverwerking (creatief, multidisciplinair, lateraal) dan de vorige generaties (logisch, rationeel, lineair). De manier van denken, kijken en redeneren van deze *generatie Einstein*¹ (Boschma, 2006) verschilt zo wezenlijk van die van hun opvoeders, dat er sprake is van een paradigma-verschuiving.

De noodzaak om een (mentale) knop om te draaien bleek al in het onderzoek *“Audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs”*, dat Annemie Goegebuer in 2004 in opdracht van het IAK en CANON cultuurcel uitvoerde. In haar conclusies lezen we:

- ✗ de enorme nood aan audiovisuele geletterdheid in alle geledingen en op alle niveaus van het Vlaamse onderwijs;
- ✗ het besef dat het onderwijs zelf momenteel niet over de knowhow beschikt om deze nood te delgen.
- ✗ het gebruik van beeldtaal komt in de klas zeer beperkt aan bod, en dan nog louter illustratief, d.w.z. ingebed in een literair discoursief.

Naast de absolute noodzaak om de schoolcultuur – die momenteel haast nog uitsluitend gericht is op literaire geletterdheid – te ontsluiten voor multimediale geletterdheid², beklemtoont deze studie de noodzaak om een multimediaal curriculum uit te bouwen. Leerkrachten en begeleiders moeten multimediaal worden gevormd zodat zij op hun beurt de multimediale geletterdheid ook een plaats kunnen geven in hun dagelijkse onderwijspraktijk. In het streven naar gelijke onderwijskansen, mogen we de groep leerlingen niet vergeten die we nog moeten *stimuleren* in de ontwikkeling van die geletterdheid. Daarnaast is ook het *begeleiden* van leerlingen een belangrijke onderwijsopdracht. Op die manier komt er ook ruimte en aandacht voor de nog vaak ontbrekende reflectie over (het gebruik van) audiovisuele middelen en taal.

Op 17 februari 2005 gaf de Minister van Onderwijs, Vorming en Werk, Frank Vandenbroucke, in zijn toespraak op de studiedag Audiovisuele media en Onderwijs³ al aan dat er antwoorden zouden worden gezocht op de beleidsaanbevelingen van het onderzoek.

Vanuit CANON Cultuurcel wordt er:

- ✗ concreet materiaal voor het leerplichtonderwijs (Ingebeeld 1, 2 en 3) ontwikkeld, respectievelijk voor kleuter, lager en secundair onderwijs. Aan deze modules werken specialisten uit onderwijs en (audiovisueel) vormingswerk en enkele audiovisuele

¹ Naar de titel van het recent verschenen boek van Jeroen Boschma en Inez Groen: *Generatie Einstein: slimmer, sneller en socialer. Communiceren met jongeren van de 21ste eeuw*. FT, 2007.

² In Europese onderzoeken en publicaties wordt de term digitale geletterdheid gehanteerd. We verkiezen 'multimediaal' om hiermee de focus niet op de technologie zelf te leggen maar op de mogelijkheden die ze genereert om zich verschillend uit te drukken.

³ www.vandenbroucke.com

kunstenaars mee.⁴ Naast eigen vorming, werkt de cel een traject uit met REN-Vlaanderen⁵, waarin opleiders eerst intern worden bijschoold en nadien regionaal bijscholingen opzetten binnen een afgesproken format. Voor de lerarenopleiding wordt er vanaf 2007 een eigen vorming op maat ingericht.

✗ naast het pilootproject 'De geschiedenis van de blik' ook een opdracht uitgeschreven voor leerkrachten-opleiding en in de praktijk. De uitwerking ervan wordt opgevolgd door een stuurgroep. De eerste fase daarvan zal online zijn in januari 2009.

✗ in 2006 een projectoproep *Audiovisuele onderwijs-ondersteuning voor de lerarenopleiding* uitgeschreven. De lerarenopleiding is immers een fundamentele schakel voor het opvoeren van audiovisuele competenties. Deze oproep wordt verstuurd naar alle Vlaamse universiteiten, hogescholen en GPB-opleidingen⁶. Er worden 11 dossiers ingediend: 10 vanuit de hogescholen, 1 vanuit het volwassenonderwijs (GPB). Een onafhankelijke jury selecteert 5 dossiers op basis van de criteria in de oproep. Vijf dossiers die het meest aansluiten bij de beleidsaanbeveling uit het onderzoek krijgen licht op groen.

Elk van de vijf geselecteerde projecten heeft tot doel de multimediale geletterdheid van zowel de studenten binnen de lerarenopleiding als de kinderen die erbij werden betrokken, te verbeteren. De audiovisuele beeldtaal aanleren vertoont sterke parallellen met de moedertaal didactiek. In een *Pleidooi voor een filosofie en geschiedenis van de media* zegt mediafilosoof Paul Bittelberghs hierover het volgende: "Op het vlak van moedertaal leren we jongeren in het middelbaar dat die taal – waarvan ze de basisgrammatica in het lager geleerd hebben – veel meer is dan een vehikel voor concrete communicatie. Dat je met die taal méér kunt doen dan boodschappen. Dat die taal een middel is om jezelf uit te drukken: in dagboeken, in gedichten, in opstellen. Maar

ook en vooral dat die taal het medium is, de poort, tot heel die waanzinnige culturele rijkdom van de wereldliteratuur. Hetzelfde kunnen we in het middelbaar doen op het vlak van multimediale geletterdheid, met al die media die ons op dit moment ter beschikking staan."

Vijf hogescholen doorstonden de test en gingen het afgelopen jaar aan de slag met camera's, fototoestellen, computers, internet, geluid, micro's en alles wat de audiovisuele wereld te bieden heeft. Opzet achter de oproep: een soort pedagogisch audiovisueel *parcours* en *discours* ontwikkelen om onderwijzers, leraren, docenten en agogen te helpen hun studenten op te leiden in de diverse aspecten van het audiovisuele fenomeen en zo, op langere termijn, te komen tot de volwaardige integratie van audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs.

Naast de zorg voor communicatie en vorming via een gezamenlijke studiedag, enkele bijeenkomsten met kunstenaars en educatoren en informatie via nieuwsbrief en website besluit het IAK op een tweemaandelijks overleg met CANON ook de monitoring en de verdere opvolging van dit traject te ondersteunen. Rebekka Wauters wordt aangesteld als monitor; Jenoff Van Hulle illustreert de tekst met talrijke interviews.

Wat hier volgt is het relaas van een jaar samenwerking tussen de betrokken partners: CANON Cultuurcel van het Ministerie van Onderwijs, Initiatief Audiovisuele Kunsten (IAK), Katholieke Hogeschool Leuven Departement Lerarenopleiding (bachelor kleuteronderwijs), Katholieke Hogeschool Leuven Diest Departement Lerarenopleiding (bachelor lager onderwijs), Katholieke Hogeschool Mechelen Departement Verpleegkunde en Lerarenopleiding (bachelor lager onderwijs), Katholieke Technische Hogeschool Tielt Departement Lerarenopleiding (bachelor lager onderwijs) en Artevelde Hogeschool Departement

⁴ Voor meer info www.ingebeeld.be

⁵ Voor meer info www.renvlaanderen.be

⁶ Het landschap van de lerarenopleiding in Vlaanderen:

HOGESCHOOLOPLEIDING: initiële lerarenopleiding van academisch niveau.

Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs, Bachelor in het onderwijs: Lager onderwijs, Bachelor in het onderwijs: Secundair onderwijs (groep 1):

* Universiteit: academische initiële lerarenopleiding (aansluitend met basisopleiding)

* Centrum voor volwassenenonderwijs : getuigschrift pedagogische bekwaamheid (GPB)

* Om les te geven aan een hogeschool of universiteit zijn geen specifieke lerarenopleidingen.

Lerarenopleiding (bachelor kleuteronderwijs). Het eigen traject in elke opleiding wordt in dit rapport gescheiden weergegeven; de citaten van de deelnemers staan door elkaar. Op die manier hopen we ook de uitwisseling tussen de verschillende partners in beeld te brengen.

De zoektocht naar hedendaags onderwijs is veel meer dan een knoppenverhaal. De verwondering voor technologie heeft plaatsgemaakt voor een wezenlijke vraag: op welke manier gebruiken we de middelen? Op welke manier dienen ze de kwaliteit van het onderwijs? Hoe prikkelen ze de (creatieve) talenten van kinderen en jongeren? Hoe begeleiden we jongeren die groot zijn geworden in een beeldcultuur en die vaak veel beter in staat zijn om om te gaan met discontinue informatie dan wijzelf?

Audiovisuele werkvormen lijken ook een ander gesprek op gang te brengen, één waarin we zin krijgen om intelligentie veel breder te definiëren, één waarin we ons (terug) mogen verbazen over wat leerlingen en studenten allemaal wél kunnen...

Dirk Terryn

CANON Cultuurcel

Agentschap voor Onderwijscommunicatie

VOOR **DE KNOP OMDRAAIEN 3**
over beleid, ondersteuning en maatschappelijke uitdaging.

1 **KRONIEK VAN EEN MONITORPROJECT 11**
voorgeschiedenis van de projectoproep
'Audiovisuele ondersteuning voor de lerarenopleiding'.

2 **PROJECTOPROEP 15**
situering van de opdrachtgevers van dit project, de criteria die werden vastgelegd en aspecten die als belangrijk werden gezien bij de selectie van de projecten.

3 **GEWIKT, GEWOGEN EN GOEDGEKEURD 19**
een overzicht van de scholen die een goedgekeurd project indienen:
wie zijn ze, wat doen ze en welke doelstellingen willen ze zelf bereiken?

4 **BUDGET 34**
gesubsidieerde middelen en eigen investering in kaart gebracht.

intermezzo **VAN MANAGEMENT ASSISTENT
TOT AUDIOVISUELE LECTOR 38**
een verhaal uit de praktijk.

5 **EEN GEFASEERD MULTIMEDIAAL TRAJECT 47**
welke stappen hebben de scholen ondernomen en welke pijnpunten hebben ze zelf ervaren?

6 **EIGEN DOELSTELLINGEN //VERSUS// PRAKTIJK 59**
 een vergelijking tussen de doelstellingen die de scholen zelf hadden vooropgesteld en de doelstelling die ze effectief hebben bereikt.

7 **ANNEMIE GOEGBUER //VERSUS// PRAKTIJK 63**
 een vergelijking tussen de doelstellingen die in het rapport van Annemie Goegebuer worden vooropgesteld en de doelstellingen die de scholen hebben bereikt.

8 **OP AFSTAND BEKEKEN 69**
 een diepere kijk op het verloop van de projecten vanuit de monitor opdracht en een overzicht van audiovisuele vorming in de scholen in het schooljaar 2007-2008.

na **(TERUGSPOELEN ONMOGELIJK) 77**
 een kritische nabeschuiving.

Colofon **80**

*The student of media soon comes to expect
the new media of any period
whatever to be classed as pseudo
by those who acquired the patterns
of earlier media, whatever they may happen to be.*

MARSHALL MCLUHAN
Understanding Media

1

KRONIEK VAN EEN MONITORPROJECT

2004

Annemie Goegebuer formuleert de voornaamste bevindingen van haar onderzoek, uitgevoerd op initiatief van IAK en CANON Cultuurcel, naar audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs:

- ✗ Leerkrachten onderkennen het belang van procesmatige audiovisuele vorming op school, maar voelen zich onvoldoende onderlegd (70% wenst navorming). De lerarenopleiding wordt erkend als een fundamentele schakel voor de progressieve opvoering van audiovisuele deskundigheid en vertrouwdheid in het Vlaamse onderwijs.
- ✗ Heel wat audiovisuele spelers zijn actief in het Vlaamse onderwijs, maar het educatieve aanbod is erg versplinterd. Tot nog toe beperken de waardevolle initiatieven zich tot speldenprikken die niet zijn ingebed in een coherent vormingsproces van kleuteronderwijs tot lerarenopleiding.
- ✗ Stimulerende samenwerking tussen onderwijs, cultuur en media op beleidsniveau kan borg staan voor de implementatie van een audiovisuele onderwijspraktijk afgestemd op maatschappelijke noden.

En ze vervolgt: “Toenadering en dialoog lijken zowat de codewoorden voor de implementatie van procesmatige audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs. Het pleidooi voor de uitbouw van structureel overleg gaat echter gepaard met een aansporing tot actie, wil men op korte termijn streven naar een 21ste-eeuwse onderwijspraktijk. Top-down zouden de beleidsmakers het belang van audiovisuele vorming explicieter kunnen onderkennen en bottom-up dienen vernieuwende pilootprojecten in het leerplichtonderwijs en incentives voor (na)vorming te worden uitgewerkt die inspelen op reële behoeften van onderwijs en maatschappij. Een bewuste en deskundige omgang met audiovisueel beeld en media, alomtegenwoordig in de dagelijkse leefwereld én bovendien laagdrempelig, kan de sociale participatie en burgerzin bij jongeren terdege stimuleren.”

IGNACE DEVOLDERE,
lector beeldende vorming,
Artevelde Hogeschool

“Voor mij is audiovisuele vorming bewust leren leven met je lijf.”

“Audiovisuele vorming heeft niet enkel met kunst te maken. Haar opzet moet veel breder zijn. Ze moet mensen tot begrip brengen van de wereld waarin ze zelf leven. En die wereld wordt steeds audiovisueler – of je dat nu graag hebt of niet. Het is belangrijk kritisch en bewust te leren omgaan met wat je ervaart, ziet en beleeft.” Een voorbeeld: “De tram die hier nu

juist passeert roept een gelaagde ervaring op. Je hoort en ziet iets. Er ontstaat een bepaalde sfeer door het gebeuren. En bovendien vindt alles plaats in een bepaalde context. Die gelaagdheid, daar gaat het uiteindelijk over. Achter alles wat we ervaren zit een verhaal dat mensen aan het denken zet. Daar bewust leren mee omgaan zal uiteindelijk jouw zijn bepalen. Daarbij gaat het niet enkel over het audiovisuele maar bijvoorbeeld ook over geuren. Dat durft men wel eens te vergeten. Eigenlijk is audiovisuele vorming voor mij bewust leren leven met je lijf. En als je studenten op die manier kan activeren dan denk ik dat we op de juiste weg zitten. Maar er is nog veel werk aan de winkel.”

2005-2006

Na het onderzoek besluit CANON Cultuurcel, in overleg met minister Frank Vandenbroucke⁷, de praktijk van het audiovisueel onderwijs te stimuleren.

Daartoe schrijven ze een eenmalige projectoproep uit. Vlaamse hogescholen en universiteiten worden verzocht een project audiovisueel onderwijs in de lerarenopleiding in te dienen. In mei 2006 weerhoudt een jury van experts vijf van de elf ingezonden projectvoorstellen: *Katholieke Hogeschool Leuven Departement Lerarenopleiding*, bachelor kleuteronderwijs, *Katholieke Hogeschool Leuven Diest Departement Lerarenopleiding*, bachelor lager onderwijs, *Katholieke Hogeschool Mechelen Departement Verpleegkunde en Lerarenopleiding*, bachelor lager onderwijs, *Katholieke Technische Hogeschool Tielt Departement Lerarenopleiding*, bachelor lager onderwijs en *Artevelde Hogeschool Departement Lerarenopleiding*, bachelor kleuteronderwijs.

2007

CANON Cultuurcel en IAK stellen een 'monitor' aan om de vijf projecten mee te volgen met als doel de onderlinge expertise en ervaringen van de verschillende scholen uit te wisselen. Haar bevindingen maken het voorwerp uit van voorliggend monitorverslag.

In wat volgt gaan we dieper in op de criteria, aandachtspunten en opdrachtgevers van de projectoproep.

⁷ www.vandenbroucke.com toespraak 17.02.2005

KOEN MERTENS,
lector muzische vorming / muzikale opvoeding,
Katholieke Hogeschool Mechelen

“De computer is niet alleen ICT of iets technisch waarvan je schrik moet hebben.”

“Ik beschouw audiovisuele vorming voor een groot deel als muzische vorming en het uitwerken daarvan met behulp van de mogelijkheden die de nieuwe technologie ons biedt. En ik ben ervan overtuigd dat we jonge mensen daarvoor kunnen warm maken. Juist omdat het gaat over iets nieuws waarmee ze dingen kunnen ontdekken. De computer, bijvoorbeeld, is niet alleen ICT of iets technisch waarvan je schrik moet hebben. Integendeel, de computer creëert tal van kansen. En natuurlijk kom je problemen tegen wanneer je met de computer werkt. Dat is eigen aan dat medium. Zo is dat ook met beeld. Toch blijft het iets waar men schrik van heeft. Dat merk ik ook op de lagere school. Er is altijd een deel van mijn collega's dat daardoor wordt geprikkeld en een ander deel laat het volkomen koud.”

*How do we know this lead is real?
It's very real.
Do you know how I know?
Because I saw it on TV.*

ZODIAC
(regie: David Fincher)

2

PROJECTOPROEP

Naar aanleiding van de projectoproep van CANON Cultuurcel, besluiten CANON Cultuurcel en IAK de monitoring van de oproep gezamenlijk uit te voeren. Het zijn zij die in 2006 hun betrachtingen en bedoeling formuleren.

*ANNELIES,
studente,
over audiovisuele vorming*

“Kinderen kennis laten maken met de mogelijkheden van audiovisueel materiaal en de manieren om ermee om te gaan. Hen leren hoe ze geluid kunnen opnemen met een microfoon of foto's kunnen maken en filmen met een digitaal fototoestel. Maar het betekent ook dat je kinderen kritisch leert kijken naar film en uitlegt hoe een film wordt gemaakt.”

OPDRACHTGEVERS

01. *CANON Cultuurcel*

De Cultuurcel van het departement Onderwijs, wil een bruggenbouwer zijn tussen de werelden van cultuur en onderwijs en zo cultuur een actieve plaats in de school geven. Deze doelstelling kunnen in zes doewoorden worden samengevat: informeren, ondersteunen, participeren, dialogeren, emanciperen en reflecteren.

Informeren

CANON probeert leerlingen en leerkrachten wegwijs te maken in het aanbod van cultuurproducten en cultuureducatieve projecten en mensen uit de culturele sector vertrouwd te maken met de mogelijkheden en de eigenheid van het onderwijs.

Ondersteunen

CANON ondersteunt scholen zowel inhoudelijk als financieel.

Participeren

CANON laat leerlingen en leerkrachten actief participeren aan het culturele aanbod via projecten en studiedagen.

Emanciperen

CANON stimuleert leerkrachten en directies, kinderen en jongeren om 'over de muurtjes heen te kijken': muurtjes tussen vakken, tussen scholen, tussen cultuur en onderwijs...

Reflecteren

Leerkrachten, studenten, cultuurbeleidsmakers en cultuurcoördinatoren kansen bieden om te reflecteren over onderwijs, cultuur en vorming.

02. IAK

Het IAK is een van de vijf kunstesteunpunten van de Vlaamse Gemeenschap. Vanaf 2008 is de werking ervan in één structuur ondergebracht met het steunpunt voor de beeldende kunsten (IBK) in een Vlaams steunpunt voor **Beeldende, Audiovisuele en Mediakunsten (BAM)**. De missie is samen te vatten in drie trefwoorden: *praktijkontwikkeling, praktijkondersteuning en beeldvorming* – vrij vertaald als informeren, intermediairen en stimuleren.

Informeren

Het steunpunt verzamelt en verspreidt informatie uit en over het audiovisuele métier en werkveld, bericht over opgemerkte gebeurtenissen binnen het audiovisuele werkveld, ontwikkelingen inzake beleid, reflectie en onderzoek, informeert over statuten, besluiten, reglementen, wetgeving en nieuwe initiatieven.

Intermediëren

Het steunpunt brengt mensen rond de tafel, helpt te streven naar een beter wederzijdse kennis van de audiovisuele sector en de overheid, geeft aanzetten tot voorstellen en brengt expertise en kennis samen in werkgroepen, platforms en studies.

Stimuleren

Het steunpunt wil de artistieke dynamiek van de audiovisuele kunsten in Vlaanderen bevorderen, aanzetten geven tot nieuwe initiatieven en die ook met raad en daad bijstaan, discussie en overleg aanwakkeren, samenwerking bevorderen.

CRITERIA WAARAAN DE OPROEP MOET BEANTWOORDEN

01. Doelstelling: audiovisueel onderwijs in de lerarenopleiding verder stimuleren met de focus op de audiovisuele vorming van studenten.

02. Doelgroep: elk lerarenteam dat een eigen idee en een duidelijk project indient.

03. Projectinhoud: betrokkenheid onderzoeksrapport *Audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs 2004*/betrokkenheid van een team/ band met de opleiding/ eigen investering/ continuïteit.

04. Ondersteuning: per afstudeerrichting slechts 1 project/ maximum 5.000 € per project.

AANDACHTSPUNTEN BIJ DE SELECTIE DOOR EEN VAKJURY

01. Creativiteit en flexibiliteit.
02. Eigenheid van het project.
03. Gevarieerde werkvormen: cognitieve, affectieve en motorische activiteiten.
04. Actualiteit: voeling met de leefwereld van jongeren en de huidige maatschappelijke context.
05. Realistische financiële ondersteuning.
06. Vakoverschrijdend werken.

CHRIS MAZERESE EN ILSE VAN ROY,
respectievelijk

lector godsdienst en lector beeldende vorming,
Katholieke Hogeschool Leuven Diest

“Audiovisuele vorming is het binnentreden in de wereld van beeld en geluid.”

Chris: Voor mij betekent audiovisuele vorming binnentreden in de wereld van beeld en geluid. Met “binnentreden” bedoel ik: vanuit een bepaald idee vertrekken – en dat kan breed, absurd, inhoudelijk sterk, amusant, plezierig zijn – en van daaruit verder werken met behulp van beelden en geluiden. Zoeken naar hoe je een idee vorm kan geven. Maar audiovisuele vorming kan even goed betekenen dat je experimenteert met geluid en beeld op zich, zonder thema of rechtstreeks creatief idee.

Ilse: Audiovisuele vorming is volgens mij ook dieper ingaan op bijvoorbeeld beeldaspecten, kleuren, vorm, muziek, geluid, enz. Kortom een kritische kijk ontwikkelen op audiovisueel vlak. Natuurlijk moet zo'n opdracht in een meerjarenplan worden opgenomen.

*In plaats van te lezen
in de ware betekenis van het woord
worden onze studenten vandaag de dag
voortdurend afgeleid door fragmentarische kennis
die beschikbaar is op het internet
en in de massamedia.*

EDWARD W. SAID
Orientalism

3

GEWIKT, GEWOGEN EN GOEDGEKEURD

Op basis van de in het vorige deel vermelde doelstellingen en criteria weerhouden CANON Cultuurcel vijf van de elf ingezonden voorstellen. Hoewel de oproep zich richt tot de initiële en academische lerarenopleiding dienen enkel hogescholen en één GPB-opleiding een aanvraag in. Jammer genoeg blijft hierdoor een belangrijk segment van de lerarenopleidingen onderbelicht, terwijl Annemie Goegebuer ze in haar conclusie allen voor ogen had. In dit hoofdstuk geven we een schets van de goedgekeurde projecten en van de hogescholen die ze indienden.

KIM,
studente,
over e-cultuur

“Volgens mij heeft de term ‘e-cultuur’ betrekking op het feit dat de cultuur vooral computergestuurd is. De computer is een belangrijk gegeven in onze maatschappij. We kunnen amper nog zonder PC, internet, email...”

KHLEUVEN HEVERLEE, DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING, BACHELOR KLEUTERONDERWIJS

01. Wie ...

KHLeuven Heverlee is een departement van de KHLeuven. Binnen deze afdeling kan je een bachelor kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs behalen.

Aandacht e-leren

De aanwezigheid van het e-leren binnen de opleiding is volgens de school⁸ merkbaar aan de aanwezigheid van een digitaal leerplatform.⁹ Daarnaast maakt de school gebruik van fiches digitale didactiek om het e-leren te ontwerpen. Deze fiches dienen als indicator voor de lector om de eigen cursus door te lichten. Aandachtspunten zoals coachen van studenten in de digitale leeromgeving en samenwerkend leren met ICT komen hierin aan bod. Voorbeelden van *good practices* zijn volgens de school de digitale videofragmenten die ze als cases aanbiedt en de aanwezigheid van digitaal studiemateriaal. De school concludeert zelf: “De concretisering van de KHLeuven onderwijsvisie m.b.t. e-leren dient in elke opleiding verder te worden aangestuurd en begeleid.”

Infrastructuur

De school beschikt in totaal over meer dan 1000 pc's, pc-klassen, kotnet¹⁰, Toledo+, een eigen file- en webruimte voor elke student¹¹ en een programma om online enquêtes af te nemen, digitale fototoestellen, videocamera's, dictafoons en laptops.

⁸ KHL verkort jaarverslag 2006.

⁹ Voor september 2006 werd gebruik gemaakt van Blackboard als digitaal platform, nu wordt er gebruik gemaakt van Toledo+.

¹⁰ Kotnet stelt de gebruiker in staat om op een goedkope manier toegang te hebben tot internet.

¹¹ Dit laat toe aan de student een eigen website te maken.

Recent is er door het bijkomen van een nieuwbouw een studielandschap ontstaan waar deze faciliteiten in een aangename en stimulerende werksfeer worden ondergebracht.

Opleidingsprogramma

Opleidingsonderdelen derde jaar kleuteronderwijs:

- ✗ **Gemeenschappelijke stam met vijf modules:** schoolcultuur en schoolorganisatie, doorgaande lijn, het buitengewoon onderwijs binnen de zorgbreedte van het onderwijs, intercultureel onderwijs en ingroeistage.
- ✗ **Specifieke opleiding met vier modules:** klasoverschrijdend werken, Verdiepend en Innoverend Project (VIP), zorgverbredend werken op klas- en schoolniveau en opleidingsgestuurde stage III. Binnen VIP (negen studiepunten) kan je kiezen tussen muzische vorming, maatschappelijke projecten, vieren en onderwijsinnovatie. Aangezien audiovisuele vorming in het schooljaar 2006-2007 nog geen deel uitmaakte van een module koos de school ervoor om het audiovisueel project binnen VIP aan te bieden en dit ter vervanging van muzische vorming of maatschappelijke projecten. Uit de kandidaten die zich aanboden werden 10 studenten geselecteerd op basis van competentie (technische en theoretische kennis) en motivatie.

IGNACE DEVOLDERE,
lector beeldende vorming,
Artevelde Hogeschool

“Natuurlijk was er de frustratie over het feit dat je op twee weken niet veel kan doen.”

“Alle studenten hebben eigenlijk met minimale middelen schitterende dingen neergezet. En natuurlijk was er de frustratie over het feit dat je op twee weken niet veel kan doen. Maar goed, het was de bedoeling om een aantal studenten op gang te zetten en hen te laten proeven van zowel de positieve als negatieve effecten van audiovisueel werken. En dan maar hopen dat zij het uitdragen. Zo heeft Elise bijvoorbeeld een sessie rond audiovisuele vorming gegeven op de Plukdag, een navormingscursus voor mensen uit het werkveld. Ik had dat natuurlijk ook zelf kunnen geven maar het voordeel bij Elise is dat ze als het ware een ‘soortgenoot’ is en dat ze er middenin zit.”

02. ... en wat?

Projecttitel

“Juf, kijk, echte koeien in de weil!”

Wereldverkennd werken met kleuters via audiovisuele kunsten

Projectverantwoordelijke

Ilse Van Roy (*lector beeldende vorming*)

Teamleden

Chris Mazarese (*lector godsdienst*)

Greet Decin (*lector wiskundige initiatie en ICT*)

Doelgroep

tien laatstejaarsstudenten kleuteronderwijs

Doelgroep stagescholen

kleuters van drie tot zes jaar

Eigen doelstellingen van het project

- ✗ Met leerkrachten in opleiding de audiovisuele wereld leren kennen met speciale aandacht voor de relatie tussen de wereld zelf en de audiovisuele weergave ervan.
- ✗ Met deze audiovisuele middelen naar de praktijk stappen en onderzoeken hoe de audiovisuele media kleuters kan helpen en ondersteunen in hun verkenning van de wereld. We besteden speciale aandacht aan risicokleuters: van huis uit kansarme kleuters en/of allochtone kleuters.
- ✗ Het opleidingsonderdeel ‘audiovisuele media’ binnen de opleiding tot kleuteronderwijzer vorm geven.
- ✗ Intensieve samenwerking tussen opleiding en werkveld.

Beknopte inhoud van het project

Door gebruik te maken van audiovisuele middelen wordt de wereld van de boerderij (jongste kleuters) en de wereld van treinen en stations (oudste kleuters) verkend, twee werelden die dicht aansluiten bij de kleuters hun leefwereld. Een extra focus wordt gelegd op kansarme en achtergestelde kleuters.

KHLEUVEN DIEST, DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING, BACHELOR LAGER ONDERWIJS

01. *Wie ...*

De bacheloropleidingen in Diest behoren tot het departement lerarenopleiding van de KHLeuven. Binnen deze campus kan je een bachelor kleuteronderwijs en lager onderwijs behalen.

Aandacht e-leren: idem KHLeuven Heverlee

De aanwezigheid van het e-leren binnen de opleiding is volgens de school¹² merkbaar aan de aanwezigheid van een digitaal leerplatform.¹³ Daarnaast maakt de school gebruik van fiches digitale didactiek om het e-leren te ontwerpen. Deze fiches dienen als indicator voor de lector om de eigen cursus door te lichten. Aandachtspunten zoals coachen van studenten in de digitale leeromgeving en samenwerkend leren met ICT komen hierin aan bod. Voorbeelden van *good practices* zijn volgens de school de digitale videofragmenten die ze als cases aanbiedt en de aanwezigheid van digitaal studiemateriaal. De school concludeert zelf: "De concretisering van de KHLeuven onderwijsvisie m.b.t. e-leren dient in elke opleiding verder te worden aangestuurd en begeleid."

Infrastructuur

De campus beschikt in totaal over 1 PC-lokaal met 28 PC's, 10 PC's in het studielandschap, Toledo+, een eigen file- en web-ruimte voor elke student¹⁴ en een programma om online enquêtes af te nemen.

Opleidingsprogramma

Opleidingsonderdelen derde jaar (vijfde en zesde semester) lager onderwijs:

- ✗ **Algemene competenties:** leraar worden, leren en ontwikkelen, school en wereld.
- ✗ **Specifieke competenties:** integrerend werken, doelgroepgebonden modules.

Onder "leraar worden" vallen de modules: professionele identiteit, afstudeeropties en keuzestage. Dit project situeert zich binnen de afstudeeropties: wie opteerde voor Frans, ICT, natuur of godsdienst kreeg de kans het project te realiseren.¹⁵

IGNACE DEVOLDERE,
lector beeldende vorming,
Artevelde Hogeschool

"Het is niet omdat je een computer gebruikt dat je multimediaal werkt."

"Eigenlijk zou elke lector op de hogeschool zich bewust moeten zijn van multimediale geletterdheid in de juiste betekenis van het woord. Het is niet omdat je een computer gebruikt dat je

¹² KHL verkort jaarverslag 2006.

¹³ Voor september 2006 werd gebruik gemaakt van Blackboard als digitaal platform, nu wordt er gebruik gemaakt van Toledo+.

¹⁴ Dit laat toe aan de student een eigen website te maken.

¹⁵ Aan het project binnen de optie godsdienst werkten ook alle studenten van het tweede jaar mee.

multimediaal werkt. Ik heb al lectoren gezien die een powerpoint geven waarvan je jezelf afvraagt: wat is dat? Er springt dan zo'n poesje op het scherm en dan denken ze dat ze creatief bezig zijn. Neen, dat is het niet. Ik noem dat visuele vervuiling."

02. ... en wat?

Projecttitel

"Kom es kijken"

Projectverantwoordelijke

Liesbeth Martens (*opleidingshoofd en lector Frans*)

Teamleden

Paul Degreef (*lector WO natuur en techniek*)

Peter den Otter (*lector godsdienst*)

Liesbeth Martens (*opleidingshoofd en lector Frans*)

Tom Robijns (*ICT en studieadviseur*)

Doelgroep

laatstejaarsstudenten lager onderwijs

Doelgroep stagescholen

lager onderwijs

Eigen algemene doelstellingen van het project

- ✗ Focus op de audiovisuele kennis bij studenten en leerlingen: inzicht verstrekken in de kracht van audiovisuele media in onze maatschappij, mechanismen in verborgen verleiders en manipulatie van informatie via audiovisuele media ontdekken...
- ✗ Focus op audiovisuele vaardigheden bij studenten en leerlingen zoals bv. een camera hanteren, geluid- en lichtmanipulatie, omgaan met montagesoftware.

Beknorte inhoud van het project

Studenten krijgen de opdracht een eigen leerscenario voor leerlingen uit te tekenen en uit te werken m.b.t. audiovisuele media. Ze worden gestimuleerd zowel bestaand videomateriaal te gebruiken als zelf nieuw videomateriaal aan te maken. De studenten krijgen de uitdaging een actief leerproces in gang te steken en audiovisueel materiaal zoals een reclamespot, een jeugdjournaal of een videoclip didactisch aan te pakken.

KHMECHELEN, DEPARTEMENT VERPLEEGKUNDE EN LERARENOPLEIDING, BACHELOR LAGER ONDERWIJS

01. Wie ...

Aandacht e-leren

De school beschouwt e-leren als het leren en communiceren via elektronische weg. Of ruimer: “vaklectoren besteden in hun lessen aandacht aan specifieke ICT-componenten. De student maakt grondig kennis met technologische apparatuur zoals digitale camera's, videocamera's, DVD-spelers.”

Infrastructuur

1500 computers en laptops verspreid over de hele school, twee computerlokalen, een multimediaal lokaal, toegang tot draadloze netwerkverbindingen, audiovisueel materiaal zoals videocamera's, digitale fototoestellen, geluidsopnameapparatuur, digitaal leerplatform Toledo.

Opleidingsprogramma

Opleidingsprogramma eerste jaar lager onderwijs (eerste en tweede semester):

- ✗ **Ondersteunende competenties:** religie, zingeving en levensbeschouwing, Nederlands, wiskunde, wereldoriëntatie, Frans, LO, muzische vorming en crea-stage.
- ✗ **Competenties in het begeleiden van kinderen:** modulewerking rond signaalgevoelig worden voor diversiteit tussen kinderen en zich oriënteren in onderwijs.
- ✗ **Integratie van competenties:** atelier en stage.

Het project wordt binnen de ondersteunende competenties: SCE (= sociaal en cultureel engagement)/crea-stage uitgewerkt.

KOEN MERTENS,
lector muzische vorming/ muzikale opvoeding,
Katholieke Hogeschool Mechelen

“Je moet soms een voldoende grote stap kunnen terugzetten om aansluiting te vinden bij de wereld van de deelnemers.”

“Ik denk dat het project voornamelijk een aanzet is geweest. Het project was immers gericht naar de eerstejaarsstudenten lager onderwijs, wat betekent dat je soms een voldoende grote stap moet kunnen terugzetten om aansluiting te vinden bij de wereld van de deelnemers. Bovendien was het de bedoeling om ook de leerkrachten tot het inzicht te brengen dat je geen schrik moet hebben om audiovisueel te werken. Belangrijk daarbij was het om hen mee te krijgen in het project van Ingebeeld 2 en hen op die manier de woordenschat van beeldtaal eigen te maken.”

02. ... en wat?

Projecttitel

“Kijk=even”

Projectverantwoordelijke

Marc Gorremans (*lector en departementaal ICT-coördinator*)

Teamleden

Piet Bloemen (*departementsdirecteur Verpleegkunde en lerarenopleiding*)

Brenda De Bouw (*pedagoog, stagecoördinator*)

Marc Gorremans (*lector en departementaal ICT-coördinator*)

Koen Mertens (*lector muzische vorming/muzikale opvoeding*)

Doelgroep

eerstejaarsstudenten lager onderwijs

Doelgroep stagescholen

derde en vierde leerjaar lager onderwijs

Eigen algemene doelstellingen van het project

- ✗ Door middel van een creatie, een aspect van een bekeken kortfilm op een attractieve manier presenteren aan medestudenten, docenten en leerlingen.
- ✗ Bij de presentatie van de creatie moet ICT-gebruik worden aangetoond.
- ✗ De kortfilm en het project worden nabesproken met de leerlingen.
- ✗ De studenten geven aan de leerlingen een workshop waarin gewerkt wordt met multimediacomponenten waarin o.a. woord, beeld en klank centraal staan.

Beknopte inhoud van het project

De studenten krijgen twee kortfilms te zien, waarrond ze moeten experimenteren en waarbij creativiteit, ICT-gebruik en aanwending van multimediacomponenten worden gestimuleerd. Nadien moeten de studenten de opgedane kennis verwerken in een workshop voor leerlingen.

KATHO TIELT, DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING, BACHELOR LAGER ONDERWIJS

01. Wie ...

KATHO Tielt biedt zowel een dagopleiding als afstandsonderwijs aan. Dit project wordt in de twee opleidingen opgenomen.

Aandacht e-leren

KATHO Tielt biedt de mogelijkheid tot open- en afstandsonderwijs. Bijgevolg biedt de school 'digitale didactiek' tools aan. Er wordt nagegaan in welke zin ICT het leerproces van de studenten beter kan begeleiden.¹⁶

Er is ook aandacht voor nieuwe ontwikkelingen in audiovisuele technieken. Getuige hiervan is een studiedag rond e-leren die de school organiseerde.

Infrastructuur

Studenten kunnen de digitale leeromgeving Toledo gebruiken maar ook nieuwe technieken zoals videostreaming zijn beschikbaar op de school.

Opleidingsprogramma

Opvoedkundige wetenschappen

Nederlands

Wiskunde

Frans

Godsdienst

Wereldoriëntatie

Muzische vorming

Leergebied-overschrijdende thema's

Praktijkvorming

Eindwerk (focus: audiovisuele vorming of wetenschappelijk denken of gezondheidseducatie of creatief denken)

Keuzevak

Het project wordt tijdens het eindwerk of bachelorproef uitgewerkt (12,5 studiepunten) en is vakoverschrijdend (de bachelorproef is geïntegreerd in verschillende vakken zoals Frans, Nederlands, ICT...).

¹⁶ Zie folder studiedag 20 april 2007 'Expertisecentrum afstandsleren'. Tijdens deze studiedag wordt het belang van 'nieuwe technologieën' en hun educatieve meerwaarde onder de loep genomen. Thema's als 'games en onderwijs' en virtuele werelden zoals 'Second Life' komen aan bod.

02. ... en wat?

Projecttitel

“Bachelorproef AV”

Projectverantwoordelijke

Patricia Waerniers (*departementshoofd*)

Teamleden

Els Vanobberghen (*coördinator en lector Bachelorproef Audiovisuele Vorming, medewerker Wisper*)

Xavier Vandenberghe (*coördinator Bachelorproef, lector ICT & media*)

Leen Braspenning (*lector beeldopvoeding*)

Doelgroep

laatstejaarsstudenten lager onderwijs

Doelgroep stagescholen

lager onderwijs

Eigen algemene doelstellingen van het project

- ✗ Audiovisuele vorming structureel en vakoverschrijdend inbedden via verschillende opleidingsonderdelen (eindwerk, stage, opvoedkunde en agogische vaardigheden).
- ✗ Ontwikkeling van een audiovisuele leerlijn voor het lager onderwijs.
- ✗ Algemeen onderzoekswerk rond audiovisuele vorming vertalen naar praktijkgericht onderzoek en materiaalontwikkeling.

Beknopte inhoud van het project

Een jaar lang zal er worden gewerkt aan de uitbouw van een audiovisuele leerlijn, ingevuld door een waaier van praktische activiteiten afgestemd op verschillende ontwikkelingsniveaus. Creativiteit en het bewust omgaan met beeld en geluid staan gedurende dit proces centraal.

KOEN MERTENS,
lector muzische vorming/ muzikale opvoeding,
Katholieke Hogeschool Mechelen

“Het grote verschil tussen de hogeschool en het lager onderwijs als je het hebt over audiovisueel werken is dat de hogeschool gewoon de middelen heeft.”

Ik geef les op zowel de hogeschool als in het lager onderwijs. Het grote verschil tussen de twee als je het hebt over audiovisueel werken is dat de hogeschool gewoon de middelen heeft. In de lagere school is dat niet het geval. Of je moet de ouders aanspreken en vragen of je hun vorig digitaal toestelletje mag gebruiken omdat je er dan tenminste verschillende hebt om mee te werken. Bovendien is er in de lagere school dikwijls niet zo veel ruimte om audiovisueel te werken. Twee jaar geleden werkte ik klassikaal. Maar al gauw kwam ik tot de vaststelling dat het beter is om in kleinere groepen te werken. Daarom heb ik vorig jaar verschillende opnamehoekjes gemaakt en gewerkt met een doorschuifstelsel. Het nadeel daarbij is wel dat je niet alle leerlingen kan begeleiden. Ik ben er in ieder geval nog niet in geslaagd om kinderen zelfstandig te laten werken met audiovisuele middelen.

ARTEVELDE HOGESCHOOL, DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING, BACHELOR KLEUTERONDERWIJS

01. Wie ...

Aandacht e-leren

De Artevelde Hogeschool biedt twee digitale leeromgevingen aan: Sakai en DiLeAhs.

Infrastructuur

De school beschikt over een mediatheek waar een uitgebreid aanbod aan materiaal voorhanden is. De studenten kunnen gebruik maken van volgend audiovisueel materiaal: digitale fototoestellen, digitale microcassetterecorders, draagbare cd-spelers, laptops, beamer en een diaprojector.

Opleidingsprogramma

keuze en verdieping inclusief keuzestage en evaluatie

eindwerk deel 1

afstudeerstage

eindwerk deel 2

Het project situeert zich binnen de keuzeoptie: “multimedia en het jonge kind”. Dit is een onderzoekslijn die de studenten kunnen kiezen als eindwerk en stage.

IGNACE DEVOLDERE,
lector beeldende vorming,
Artevelde Hogeschool

“Als je ervoor kiest om de computer in de kleuterklas binnen te brengen dan moet je daar ook op een juiste manier mee werken.”

“Tegenwoordig staat de computer zowat in elke kleuterklas. Alleen is wat daarmee gebeurt niet altijd even zinnig. De gebruikte cd-rom's zijn vaak van bedenkelijke visuele kwaliteit en worden zelden kritisch geanalyseerd. Vanuit die frustratie is ons project ontstaan. Als je ervoor kiest om de computer in de kleuterklas binnen te brengen – waar ik tot op de dag van vandaag nog altijd niet tegen ben – dan moet je daar ook op een juiste manier mee werken.”

02. ... en wat?

Projecttitel

“Vanuit verhalen gaan kleuters aan de slag met multimedia”

Projectverantwoordelijke

Bart Goethals

Teamleden

Bart Goethals (lector denkvorming en onderwijstechnologie, coördinator van een onderzoeksproject “multimedia en het jonge kind”)

Nikolaas Arts (lector denkvorming en onderwijstechnologie)

Stijn Depaepe (lector Nederlands)

Ignace Devoldere (lector beeldende vorming)

Anne Cardinael (coördinator curriculum)

Doelgroep

tien laatstejaarsstudenten kleuteronderwijs

Doelgroep stagescholen

kleuters van vijf tot zeven jaar

Eigen algemene doelstellingen van het project

- ✗ Verhogen van de competenties van lesgevers uit de opleiding inzake het gebruik van multimedia door kleuters door middel van een werkvorm waarbij kleuters werken met verhalen.
- ✗ Voorbeelden uitwerken van *good practices* i.v.m. het gebruik van multimedia door kleuters in het kader van het werken met verhalen.

Beknopte inhoud van het project

Oudere kleuters vertrekken van een bestaand verhaal of creëren een nieuw verhaal en werken met een variatie in opzet, in soorten media, in verschillende vertrekpunten.

4

BUDGET

Bij het begin van de projectoproep werd gevraagd aan de scholen zelf een deel van de kosten van het project te dragen en een deel door CANON te laten ondersteunen. Het maximumbedrag voor subsidiëring door CANON Cultuurcel was vastgelegd op € 5000, afhankelijk van de grootte van het project en de totale begroting. In onderstaande tabel zie je het percentage eigen middelen en gesubsidieerde middelen die de scholen in het project hebben geïnvesteerd. Vanuit de noodzaak om audiovisuele vorming niet als een extra'tje in te vullen, werd aan de hogeschool ook gevraagd om minimum 25% van de werkingsmiddelen in de begroting te voorzien.

	CANON	%	school	%	totaal
KHLH ¹⁷	€ 5.000,00	68%	€ 2360,51	32%	€ 7.360,51
KHLD	€ 4.234,30	64%	€ 2.348,41	36%	€ 6.582,71
AH	€ 5.000,00		€ 911,76 + loonkosten		
KHM	€ 5.000,00		€ 399,15 + loonkosten		
KATHO	€ 5.000,00	63%	€ 2.991,93	37%	€ 7.991,93

In volgende tabel zie je een overzicht van de uitgaven die de scholen deden. Hierin zie je een duidelijke overheersing binnen de rubriek technisch materiaal en loonkosten. De meeste opleidingen hebben ervoor gekozen een extra investering te doen in hun voorraad audiovisueel materiaal, teneinde de volgende jaren efficiënt te kunnen verder werken met de nodige technische middelen. Een andere keuze die meteen opvalt is de duidelijke investering in meer uren voor het personeel. Waar in het gewone uurrooster van de lectoren vaak tijd tekort schiet voor het audiovisueel werken, geeft dit project de kans extra tijd te investeren in het uitwerken van een audiovisueel leerplan en een reeks *good practices* waarop de scholen in de toekomst kunnen verder bouwen. Slechts één opleiding kiest voor het aanstellen van een externe kracht.

	Technisch materiaal	%	Werkuitstap-bijtscholing	%	Huur locatie-film	%	loonkosten	%
KHLH	€ 3.115,05	42%	€ 64,25	1%			€ 4.181,21	57%
KHLD ¹⁸	€ 4.506,20	68%					€ 2.076,51	32%
AH ¹⁹	€ 87,77	1%	€ 149,99	3%			€ 5.674,00	96%
KHM ²⁰	€ 5.338,72	99%			€ 60,43	1%		
KATHO ²¹	€ 4.008,64	50%	€ 160,9	2%	€ 3.822,39	48%		

¹⁷ KHLeuven Heverlee

¹⁸ KHLeuven Diest

¹⁹ Artevelde Hogeschool Gent

²⁰ Katholiek Hogeschool Mechelen

²¹ KATHO Tiel

CHRIS MAZERESSE,
lector godsdienst,
Katholieke Hogeschool Leuven Diest

“Het audiovisueel werken is nooit een doel op zich geweest maar steeds een middel waarmee kleuters vrij en zelfstandig mochten experimenteren.”

“Ik ben zeker tevreden over het werk van de studenten. Ze hebben zich goed geïnformeerd inzake het technische en creatieve aspect van het werken met audiovisuele middelen. En zonder panikeren zijn ze met de kleuters aan een wereldverkennde taak begonnen. Met als doel: de wereld van 'boerderijen en treinen' verkennen en als werktuig: audiovisuele middelen. Ze hebben daarbij vooral de kleuters zelf veel laten experimenteren met het audiovisuele materiaal. En dat vind ik sterk: het audiovisueel werken is nooit een doel op zich geweest maar steeds een middel waarmee kleuters vrij en zelfstandig mochten experimenteren. We hadden nog iets meer op 'zorg - en risicokleuters' willen inzoomen maar de tijd was te beperkt om ons daarin te verdiepen.”

intermezzo

VAN MANAGEMENT ASSISTENT TOT AUDIOVISUELE LECTOR

Van 1987 tot 2004 werkte Conny De Baerdemaeker als Management Assistent en Marketing Planning Coördinator voor een Amerikaanse multinational. Maar in 2004 besloot Conny het stresserende bedrijfsleven in te ruilen voor de schoolbanken en ging ze kleuteronderwijs studeren aan de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen. Dit jaar studeerde ze af. Haar bachelorproject droeg de titel: *...van Beertje Ploem en de Mona Lisa... Jonge kleuters (met taalachterstand) audiovisueel vormend begeleiden*.

“Daarmee wilde ik inspelen op twee hete hangijzers binnen het onderwijs”, verklaart ze. “De toenemende taalproblematiek enerzijds en de vernieuwde visie met betrekking tot de audiovisuele aanpak binnen het basisonderwijs, anderzijds.” Redenen genoeg om haar op te zoeken in het Oost-Vlaamse Zele en te polsen naar haar ervaringen.

“Jonge kleuters (met taalachterstand) audiovisueel vormend begeleiden”, wat mogen we daaronder verstaan?

Conny: Voor ons eindproject konden we kiezen uit vijf uiteenlopende onderwerpen: filosoferen met kleuters, creatief denken, wetenschappelijk denken, gezondheid en audiovisueel werken. Daarbij vermeldde de school dat je best iets koos waar je zelf heel erg achter staat. Want dan doe je de dingen met veel meer motivatie en ben je bereid alles dieper en beter uit te werken. Dat heb ik dan ook gedaan. In het begin twijfelde ik tussen audiovisueel werken en creatief denken. Van het eerste was ik sowieso overtuigd. Maar ik ben ook creatief aangelegd. En de twee liggen natuurlijk heel dicht bij elkaar. Uiteindelijk heb ik gekozen voor hetgeen waar ik echt wel in thuis ben, namelijk audiovisueel werken.

En dan hebben ze je voor de leeuwen gegooid?

Conny: Inderdaad. Eerst ben ik naar de school gegaan om te kijken welke mogelijkheden er waren met de klas die mij werd toegewezen. Daar kwam ik tot de vaststelling dat er in de klas zeven kleuters zaten die geen Nederlands spraken. Waarvan dan nog eens twee kleuters met gedragsproblemen: één kleuter die enkel met klanken sprak, als gevolg van het feit dat zijn moeder doofstom is en zijn ouders migranten zijn, en een andere kleuter die ik, wegens ernstige gedragsproblemen, op de stoel moest plakken, wilde ik er iets mee kunnen aanvangen. Dat allemaal samen maakt het uitwerken van activiteiten heel moeilijk. Ik besloot dat ik iets wilde doen aan dat taalprobleem en meldde dat aan mijn promotor. Ze zei dat het niet gemakkelijk zou zijn, maar ze steunde me. Aangezien het eindproject, naast een stage, ook een theoretisch luik omvatte, ben ik beginnen lezen en opzoeken. Ik moest me wel beperken tot het geven van een overzicht want de bestaande literatuur rond taalachterstand is zo omvangrijk dat ik onmogelijk alles kon behandelen. Bovendien ligt mijn expertise niet op het vlak van taalachterstand. Je kan wel helpen en proberen bijsturen maar ik ben geen logopedist. Daarom heb ik me gehouden aan mijn opleiding als kleuterleidster en ben ik van daaruit vertrokken. En toen is het idee van die “woordenschatjes” ontstaan en is die trein beginnen rijden. *(nvdr. In het kader van de stage van Conny is “Woordenschatjes” een activiteit waarbij woorden en begrippen, die kleuters uit een eerste kleuterklas moeten kennen, digitaal worden ondersteund met divers beeldmateriaal en geluid. In een andere versie figureren de kleuters voor het aanbrengen van de begrippen en woorden)*

Hoe lang duurde jouw stage?

Conny: Oorspronkelijk zou de stage twee weken duren. Dat baarde me heel wat zorgen want dat is toch echt wel beperkt. Ik had schrik niet te kunnen doen wat ik in gedachten had. Vooral omdat er heel wat voorbereiding aan te pas kwam en het ging om een zware klas met 27 kleuters, waarvan er zeven geen woord Nederlands spraken. Bovendien ben ik een perfectionist. Daarom besloot ik om het over een andere boeg te gooien en heb ik mijn promotor gevraagd of het niet mogelijk was om de stage te spreiden over vier weken. Dat vond mijn promotor geen probleem. Zolang ik het maar kon motiveren. Dat heb ik dan ook gedaan en uiteindelijk is het aanvaard.

Was je stageschool wel te vinden voor het feit dat je vier weken zou komen?

Conny: Ja, zeker. De school was enorm open. De directie en de mensen stonden er meteen achter. Het is mede dankzij de school, de directie en mijn mentor dat het project is geslaagd. We zaten allemaal op dezelfde golflengte. Maar mijn gastschool vertelde er in het begin wel bij dat het ging om een eerste kleuterklas en dat ik moest opletten dat ik me niet zou vergalopperen. Want een eerste kleuterklas staat wel open maar kan je niet dwingen of forceren. Als de kleuters zeggen: "genoeg", dan is het genoeg. Een tweede en een derde kleuterklas kan je al een beetje sturen.

“Idealiter zou je audiovisuele vorming constant in je lessen moeten kunnen inbouwen”

Vier weken is nog niet echt veel als je audiovisueel wil werken.

Conny: Dat klopt. Eigenlijk is audiovisueel werken niet tijdsgebonden. Idealiter zou je audiovisuele vorming constant in je lessen moeten kunnen inbouwen. Wat niet wil zeggen dat elke activiteit audiovisueel moet zijn. Bijna alle thema's lenen zich wel tot een audiovisuele toepassing. Maar anderzijds is het ook niet zo dat alles audiovisueel moet vertaald worden. Je moet zoeken naar een gezond evenwicht. Zo hebben we op een bepaald moment gewerkt rond het thema 'gezondheid'. Binnen dat thema zijn er een aantal zaken die je moeilijk audiovisueel kan aanbieden. Dan moet je zeggen: "Hier houdt het even op".

Hoe ben je ertoe gekomen om te werken met audiovisuele middelen?

Conny: Mijn eerste stage waarin ik audiovisuele middelen gebruikte was in een derde kleuterklas. Toen waarschuwde de mentor me dat het niet haalbaar was. Ik wilde nu het tegendeel bewijzen en aantonen dat je zelfs met kinderen uit een eerste kleuterklas audiovisueel kan werken. Niet dat ik daar zo zeker van was in het begin maar uiteindelijk is het allemaal heel goed verlopen.

Ik heb begrepen dat je heel wat werk hebt gestoken in jouw stage. Is iedere leerkracht wel bereid om zo'n opoffering te doen?

Conny: Het is natuurlijk een begin. Op een bepaald moment heb ik rond 'emoties' gewerkt. Daarbij moest ik zelf alle afbeeldingen zoeken, zowel die rond blijdschap en

woede als die rond verdriet. Niets neemt natuurlijk weg dat je het werk verdeelt onder collega's en dat elk één emotie op zich neemt. Dat verlicht het werk. Bovendien zijn er in de meeste scholen twee of drie parallelle klassen tenzij je in een kleine school staat. Natuurlijk hoef je niet onmiddellijk te starten met vijftig beelden. Je kan gerust beginnen met tien. En beetje bij beetje, als je toevallig iets tegenkomt, vul je jouw archief aan. Ik zal niet beweren dat het geen inspanningen vraagt. Maar alles vraagt inspanningen. Als je jouw activiteiten en organisatie in de klas aangenaam wil houden dan moet je er iets voor over hebben.

hebben gegeten van audiovisuele middelen. Zij zijn opgegroeid met de computer. Dat was anders toen ik op de schoolbanken zat. Dat heb ik dan wel kunnen inhalen in mijn vorige job. Ik mis dan natuurlijk wel de ervaring om voor een klas te staan. Daardoor is het een beetje balanceren op een koord. Bovendien moet je bereid zijn een aantal opofferingen te doen. Want er kruipt enorm veel tijd in het zoeken naar goede beelden, die dan ook nog eens groot genoeg en kleurrijk moeten zijn en de fantasie moeten prikkelen. En vaak moest ik van die afbeeldingen ook nog eens een slide of een powerpoint maken. Natuurlijk moet zo iets groeien doorheen de tijd.

“Als je jouw activiteiten en organisatie in de klas aangenaam wil houden dan moet je er iets voor over hebben”

Betekent dit dat audiovisueel werken in belangrijke mate afhangt van de motivatie van de persoon in kwestie?

Conny: Zo is het. Tijdens mijn stage heb ik naast heel wat positieve ook negatieve reacties gekregen. Mensen die zich lijken af te vragen wat ik in godsnaam kom doen. Temeer omdat ik, ondanks mijn leeftijd, alles met vol enthousiasme en een grote portie energie doe. Wat niet wil zeggen dat ik binnen afzienbare tijd ook mijn motivatie verlies. Dat kan niemand voorspellen. Toch weet ik van mezelf dat ik altijd heb gezocht naar nieuwe uitdagingen, ook in mijn vorige job.

Toch blijkt motivatie niet de enige bepalende factor te zijn. Ook schrik van het medium blijkt vaak een struikelblok te zijn.

Conny: Inderdaad. Dat is nu wel wat aan het evolueren. Er komen steeds meer jongere leerkrachten bij die meer kaas

Wordt er in het kleuteronderwijs voldoende aandacht besteed aan audiovisuele vorming?

Conny: Wie ben ik om daarover te oordelen? Iedereen moet voor zichzelf uitmaken wat goed is en wat kan en niet. Ik vond het zelf in ieder geval een heel rijk medium om mee bezig te zijn. Dat wil niet zeggen dat alles zo moet zijn. Wel vind ik het een gemis als je het niet doet. Zeker in de tijd waarin we nu leven. Kinderen worden van jongs af aan geconfronteerd met zaken zoals reality-tv waar alles volledig in scène wordt gezet. Daar heb ik zelf echt wel moeite mee. Automatisch kom je als ouder in situaties dat je kinderen naar dergelijke programma's willen kijken ook al probeer je dat te beperken. En dan vraag ik me soms af hoe een kind zo iets verwerkt. Een aantal kleuters zullen wat hen wordt voorgeschoteld, als norm ervaren terwijl het er in de realiteit helemaal anders aan toe gaat. Daarom denk ik dat je een kleuter daarmee moet confronteren en hem of haar laten zien hoe je iets monteert. Zo heb ik kleuters zelf op een paard gezet of

hen achter het stuur van wagen geplaatst en hen duidelijk gemaakt dat ik nog veel meer met hen kan doen.

“Door stress en gejaagdheid hebben wij het verleerd om gedetailleerd naar beelden te kijken”

Hoe kijken kleuters naar beelden, afgaande op jouw persoonlijke ervaringen?

Conny: Ik denk dat zij op een andere manier kijken dan wij. Door stress en gejaagdheid hebben wij het verleerd om gedetailleerd naar beelden te kijken. Wij gaan onmiddellijk op zoek naar de essentie in een beeld. Kleuters zien soms meer omdat zij rustiger de tijd nemen. Zo gebruikte ik de eerste week een afbeelding om het woord ‘wind’ te illustreren. Het was een kunstwerk van een palmboom die in de wind stond met errond allemaal dieren. En toen ik de dia projetteerde en de kleuters vroeg wat ze zagen, zei een kleuter dat er een slang op stond. Zelf had ik die slang nog niet gezien, maar ze stond er inderdaad op. Natuurlijk had ik het beeld bekeken vanuit de optiek van wat kan ik ermee doen. Dat is een ander uitgangspunt dan wanneer de kleuters naar dat beeld kijken.

Je vertelde zonet dat er een aantal kleuters met taalproblemen in jouw stageklas zaten. Merkte je een verschil tussen taalsterke en taalzwakke kleuters in de omgang met audiovisuele middelen?

Conny: Natuurlijk. Taalsterke kleuters hebben niet alleen een andere manier van kijken, maar ook hun woordenschat is beter waardoor ze gemakkelijker kunnen vertellen wat ze zien.

Welke invloed had dat verschil op jouw aanpak?

Conny: In het begin zei ik dat ze mochten zitten waar ze wilden, maar dat bleek al gauw een slechte aanpak te zijn. Want dan zoeken taalzwakke kleuters elkaar op. En dat geldt ook voor de taalsterke kleuters. Met als gevolg dat ze sneller afgeleid zijn en elkaar beginnen duwen. Daarom moet je ervoor zorgen dat taalsterke en taalarme kleuters verspreid zitten als je een activiteit klassikaal aanbiedt. Door hen door elkaar te plaatsen krijg je het effect dat taalzwakke meer leren van taalsterke kleuters.

Er zaten ook veel migranten in jouw groep. Vond je dat een nadeel?

Conny: Die vraag kreeg ik ook van één van de juryleden op de verdediging van mijn eindwerk. In eerste instantie vond ik het een nadeel en stelde ik me de vraag waaraan ik was begonnen. Maar eens je leert hoe daarmee om te gaan, dan wordt het een uitdaging. Dus, je kan niet zeggen dat het een nadeel is. Een extra belasting, dat wel.

Wat is volgens jou de kracht van audiovisuele vorming?

Conny: Het biedt ongelooflijk veel mogelijkheden. Kleuters werken heel graag met audiovisueel materiaal. De computer, bijvoorbeeld, is een medium dat hen enorm aanspreekt.

*“De maatschappij evolueert
en wordt steeds meer audiovisueel.
Ons onderwijs moet daar adequaat op inspelen”*

Achteraf vroegen ouders me of ik de juf met de computer ben. Dat bewijst toch dat de kleuters naar huis gaan en daarover vertellen. Want ik heb op voorhand nooit contact gehad met de ouders.

Waren er bij jou factoren die audiovisueel werken bemoeilijkten?

Conny: Ja, zeker. De klassen zijn er duidelijk niet altijd op voorzien. Ze staan overvol met materiaal en je vindt met moeite een geschikte plaats om een beamer of een computer te zetten. Dat is zeker een minpunt. Ik heb dat ook vermeld in mijn eindverslag. Daarom denk ik dat men daarmee rekening moet houden wanneer men in de toekomst nieuwe schoolgebouwen optrekt. De maatschappij evolueert en wordt steeds meer audiovisueel. Ons onderwijs moet daar adequaat op inspelen.

Vind je zelf dat je geslaagd bent in je opzet?

Conny: Ik denk het wel. Niettegenstaande ik nooit heb gedacht dat ik het zou kunnen. Maar wanneer je op een gegeven moment ziet dat een Turkse kleuter zich kwaad maakt in het Nederlands, dan denk ik wel dat ik iets heb bereikt. Ook mijn mentor en de leerkracht waren heel enthousiast. Dus wat mij betreft, was het een prachtige ervaring.

Straalde die positieve ervaring ook af op de leerkrachten in de school in die zin dat ze zelf de smaak te pakken kregen om audiovisueel te gaan werken?

Conny: Ze zeiden dat ze die CD met "woordenschatjes", die ik meegaf met de kinderen naar huis, verder zouden uitwerken. Ook de directie was me dankbaar voor het feit dat ik dat allemaal wilde doen. Het zou natuurlijk fijn zijn als er iets

gedaan wordt met mijn werk. Want ik heb me natuurlijk beperkt tot de eerste kleuterklas. Maar je kan zonder probleem hetzelfde uitwerken voor een tweede en een derde kleuterklas.

Is het uiteindelijk de bedoeling dat je in het kleuteronderwijs stapt?

Conny: Dat valt nog af te wachten. De tijd zal het uitwijzen. Ik zou heel graag iets doen rond audiovisuele vorming. Desnoods voor een organisatie werken. Maar ik wil ook gerust voor een klas staan. Dat laatste zou wel betekenen dat ik nog een aantal scherpe kanten moet afronden. Door het feit dat ik uit het bedrijfsleven kom, ben ik een andere manier van werken en denken gewend. Het was heel stresserend, maar als je goed werk leverde dan werd je erkend en beloond, niet alleen financieel maar ook naar promotiekansen toe. Dat is natuurlijk niet zo in het onderwijs. Er zijn leerkrachten die gedreven werken en leerkrachten die dat niet doen en toch worden ze allemaal ongeveer even veel betaald.

*Het is niet zozeer dat er eerst werkelijkheid was
en dat we nu in de virtuele werkelijkheid zijn beland.
Het is veeleer dat we met terugwerkende kracht
leren dat er nooit een 'werkelijkheid' was,
in de zin van een onmiddellijke
(of niet-gemedieerde) ervaring.*

SLAVOI ZIZEK
Gesprekken met Zizek

5

EEN GEFASEERD MULTIMEDIAAL TRAJECT

We vertelden reeds dat alle projecten plaats vonden in het academiejaar 2006-2007. In wat volgt geven we een overzicht van de verschillende stappen van elk project, alsook van de ervaren pijnpunten.

SARA,
studente,
over ICT

“ICT staat volgens mij voor ‘Interessante ComputerTechnologie’”

KHLEUVEN HEVERLEE: “JUF KIJK, ECHTE KOEIEN IN DE WEI!”

01. *Verloop project*

ACTIVITEIT	DATA	INHOUD
Opmaak logboek van alle activiteiten en bijscholingen met aandacht voor het leerproces en reflectie.	september	organisatie
Een deel van de studenten volgt een zomerstage rond geluid. ²²	augustus	opleiding
Een ander deel van de studenten verzamelen hun allereerste impressies rond treinen en de boerderij, opmaak logboek van alle activiteiten en bijscholingen met aandacht voor het leerproces en reflectie.	oktober	onderzoek
De studenten delen hun ervaringen op een eerste VIP-bijeenkomst.	oktober	reflectie
De studenten volgen een cursus Dreamweaver om zelf een website te kunnen opbouwen.	oktober-november	opleiding
De studenten verwerken literatuur over audiovisuele media en kleuters.	oktober	onderzoek
Het eerste beeldmateriaal wordt opgenomen en uitgewisseld.	oktober	onderzoek en reflectie
De stagescholen worden gecontacteerd.	oktober	organisatie
Er wordt een halve dag geëxperimenteerd met audiovisueel materiaal met de kleuters in de stagescholen.	december	onderzoek

²² Audiovisuele zomerstage 2006 georganiseerd door Aifoon; Aifoon is een kunsteducatieve organisatie die KLANK centraal stelt binnen de audiovisuele communicatie.

ACTIVITEIT	DATA	INHOUD
Er wordt een halve dag beelden en geluiden gemaakt op niveau van de studenten.	december	onderzoek
Brainstorm opmaak website.	december	reflectie
Uitbouw van de website.	maart-april	onderzoek
Stage.	april-mei	praktijk
Voorstellen van de website en stage.	mei-juni	presentatie

Audiovisuele vorming in stageklas (1)

“Ik hoop dat de evaluatie van het project aan het einde van het jaar positief is want audiovisuele vorming is toch echt wel belangrijk.”

“Ik ga vertellen wat wij vandaag allemaal gaan doen”, vertelt Thijs Van Dijck aan de kleuters in zijn stageklas op het Sint-Jan Berchmanscollege in Brussel. “Een eerste groepje gaat aan tafel met het werkboekje over China zitten. Een ander groepje neemt plaats aan de computer en bekijkt de foto’s die Quentin gisteren heeft getrokken. Een derde maakt noodlesoep. Een volgende groepje maakt tekeningen over China op transparanten. Een vijfde mag met Duploblokken een Chinees kasteel bouwen. En het laatste groepje neemt plaats in de treinhoek.” Het bekijken van de foto’s op de laptop is maar één van de verschillende audiovisuele activiteiten die Thijs met de kinderen op het getouw zette. Deze manier blijkt niet enkel te berusten op een persoonlijke voorkeur want “sedert vorig jaar bestaat de mogelijkheid om binnen het eindwerk audiovisuele middelen te hanteren”, legt hij uit in een gesprek dat we voeren tussen twee drukke leshelften door. “Dat is nog niet veel maar het is een begin. Ik hoop dat de evaluatie van het project aan het einde van het jaar positief is want audiovisuele vorming is toch echt wel belangrijk.”

Is dat de reden waarom je hebt gekozen voor de integratie van audiovisuele middelen in jouw stage?

Thijs: Inderdaad. Toen ik vernam dat de mogelijkheid bestond om binnen een afstudeerproject te werken rond audiovisuele vorming was mijn keuze snel gemaakt. Ik had geen zin om iets klassieks te doen. Bovendien werd het vanuit de school sterk gestimuleerd. Het was

de bedoeling dat we zouden werken rond een opgelegd thema. We hadden de keuze tussen treinen of de boerderij. Ik koos voor het eerste. Binnen die thema's moesten we dan audiovisuele middelen inschakelen. Wat niet wil zeggen dat niet nog meer inspanningen nodig zijn. Je zou er bijvoorbeeld een keuzevak van kunnen maken.

Heb je het gevoel dat je voldoende diepgang hebt kunnen steken in het audiovisuele aspect van jouw stagelessen?

Thijs: In ieder geval te weinig. Ik denk dat het beter zou zijn om drie weken enkel op audiovisueel vlak te werken. Dan kan je veel meer doen, bijvoorbeeld naar een tentoonstelling gaan. Nu blijft het allemaal een beetje oppervlakkig. Zo had ik in een hoekje in de klas een laptop geplaatst waar elke dag een vijftal kinderen konden kijken naar de foto's die we hadden gemaakt. Jammer genoeg kon ik daar niet op een serieuze manier mee bezig zijn omdat ook de andere leerlingen mijn aandacht opeisten.

Voor heel wat kleuters blijkt die manier van werken zo goed als onbekend te zijn. Was dat ook bij jou het geval?

Thijs: Ik denk het niet. Binnen deze school wordt reeds vaak gewerkt met audiovisuele middelen. Daarom had ik liever op een school gestaan waar dat nog niet het geval was. Zo zou ik de mogelijkheid gekregen hebben om de kinderen echt iets nieuws te leren.

Ook voor heel wat docenten en leerkrachten blijkt die manier van werken onbekend en onbemind terrein. Had je zelf reeds ervaring achter de rug?

Thijs: Ik volgde een zomerstage bij Aifoon. Daar leerde ik werken met geluid. Ik kwam er tot de vaststelling dat het aspect geluid te vaak wordt vergeten wanneer men spreekt over audiovisuele vorming. Dit zou binnen de scholen meer aan bod moeten komen. Veel meer dan vandaag het geval is.

02. Ervaren pijnpunten door de school

- ◀ De technische mogelijkheden binnen de school zijn beperkt en verouderd.
- ◀ De studenten vinden het moeilijk zelf om een website te bouwen. Daarom is de technische ondersteuning van een ICT-lector

noodzakelijk. De verhouding tussen kritisch, bewust en creatief werken met beelden en geluid en het technische aspect ervan blijft een heikel punt. Idealiter moet de leerkracht zowel vormelijk als inhoudelijk opgeleid of bijgestaan worden.

◀◀ Het is moeilijk om de audiovisuele mogelijkheden van kleuters in te schatten omdat je in het kader van een stage slechts een beperkte tijd met hen in contact komt.

◀◀ Audiovisueel werken met kleuters is vaak heel intensief en tijdrovend. Vaak is er te weinig tijd om diepgaand te werken.

◀◀ Er is een grote verscheidenheid tussen de stagescholen wat telkens een verschillende aanpak door de studenten vraagt.

◀◀ In de meeste scholen is nog geen internet aanwezig waardoor de studenten tijdens de stage geen gebruik kunnen maken van de website online.

◀◀ Via de website kunnen de ouders van de kleuters feedback geven op de stage. Ouders vinden het echter nog steeds een drempel om via internet te communiceren.

◀◀ Initieel lag de nadruk op het werken met kleuters die een taalvaardige achterstand hebben, het effect van audiovisueel werken op deze kleuters was niet duidelijk genoeg.

KHLEUVEN DIEST: “KOM ES KIJKEN”

01. Verloop project

ACTIVITEIT	DATA	INHOUD
Aankoop van vier nieuwe laptops.	september	organisatie
Per opleidingsonderdeel worden specifieke doelstellingen aangepast en uitgeschreven.	september	organisatie
Natuur: natuureducatieve opdrachten worden in beeld gebracht.	oktober-november	praktijk
ICT: er wordt een enquête opgemaakt over kijkgedrag.	november	praktijk
ICT: de studenten werken twee concrete lessen uit waarin gewerkt wordt rond audiovisuele middelen en audiovisuele reflectie.	oktober-november	praktijk en reflectie
Frans: dialogen worden uitgeschreven, in beeld gebracht en verwerkt.	oktober-november	praktijk
Godsdienst: de studenten maken een filmpje voor anderstalige studenten waarin de school wordt voorgesteld. Ze werken met deze doelgroep een dramatiserende middag uit en monteren samen deze filmpjes. Opnemen van een religieus songfestival (Bijbelverhaal op lied zetten), het maken van hoorspelen van veelgebruikte Bijbelverhalen.	oktober-november	praktijk
Nascholing voor de docenten: multimediale geletterdheid.	november-december	opleiding
Voorstelling project.	mei	presentatie

02. *Ervaren pijnpunten door de school*

«Het project werd uitgevoerd met een zestigtal studenten. Het budget en materiaal is té beperkt voor de grootte van de groep.

KHMECHELEN: “KIJK=EVEN”

01. *Verloop project*

ACTIVITEIT	DATA	INHOUD
Creastage: de studenten leren werken met software die het multimediegebeuren ondersteunt. De cursus wordt gegeven door Wisper. ²³	december	opleiding
Voorstelling en duiding van het project aan de studenten.	december	organisatie
De studenten nemen deel aan 3 actieve workshops rond klank, woord en beeld, ingericht door de docenten.	januari	opleiding
De studenten bekijken en bespreken kortfilms aan de hand van de <i>kijkwijzer</i> . ²⁴	januari	reflectie
De studenten werken zelf een audiovisuele activiteit uit.	januari-februari	praktijk
De studenten krijgen feedback op hun resultaten.	februari	reflectie
Voorstelling van het project met projectie van de 2 kortfilms, nabespreking aan de hand van de <i>kijkwijzer</i> , verwerkingsmoment en toonmoment.	maart	presentatie

Audiovisuele vorming in stageklas (2)

“Ook de kleuters vinden het heel leuk om te werken met audiovisuele middelen.”

Op 31 maart van dit jaar was de KHMechelen voor één keer niet in handen van haar studenten maar wel van de kleuters uit de stagescholen van de opleiding kleuteronderwijs. De klaslokalen moesten afstand doen van hun gebruikelijke functie en werden omgetoverd tot multimediale labo's. Het was de dag waarop de studenten kleuteronderwijs hun project konden 'testen'. Eén van die studenten is Kim. Na afloop van haar project peilden we naar het wat, hoe en waarom van haar eigen project.

²³ Wisper is een vormingsorganisatie die ook cursussen over audiovisuele kunsten aanbiedt. www.wisper.be

²⁴ Zelf opgemaakte kijkwijzer met vier belangrijke peilers: Wat heb je waargenomen, wat voelde je, wat dacht je en met welke elementen van de kortfilm zou je zelf graag experimenteren?

Wat hebben jullie precies gedaan?

Kim: Samen met twee medestudenten hebben we ervoor gekozen om de kinderen een foto-reportage te laten maken. Het was de bedoeling een verhaal te maken met foto's en in dat verhaal gevoelens uit te drukken. We wilden hen leren dat je gevoelens niet enkel kan uiten via woorden maar dat je dat ook kan door mimiek of een bepaalde houding aan te nemen. Daarbij voorzagen we attributen zoals poetsgerei om een context te creëren waarin ze bijvoorbeeld ruzie maken. Dit alles wordt dan in een powerpoint gegoten. Waarbij ze dan leren dat ze dingen kunnen bijvoegen, hoe ze beelden kunnen laten weggaan en dergelijke.

Het was de bedoeling een project rond audiovisuele vorming uit werken. Hebben jullie geprobeerd om verder te gaan dan kleuters enkel leren werken met audiovisuele middelen?

Kim: Wij hebben de kleuters met het fototoestel en de laptop laten werken, niet met camera. Maar ze moesten wel alles zelf doen. Zelf foto's nemen, zelf de powerpoint maken. Natuurlijk gaven we wel de nodige uitleg.

Is het iets dat je ook later in jouw professioneel leven als leerkracht wil gebruiken?

Kim: Ja, eigenlijk wel. Ik vind het tof om te doen. Ook de kleuters vinden het heel leuk om te werken met audiovisuele middelen. En je staat ervan versteld hoe snel ze ermee weg zijn. In het begin praten of bewegen ze veel. Maar eens je hebt uitgelegd dat ze beter niet bewegen wanneer ze een foto willen maken dan zijn ze daar na een paar minuten mee weg. En zo krijg je een mooi afgewerkt product op het einde.

Bedoel je dat je kleuters soms onderschat?

Kim: Niet echt onderschatten. Wel dat het soms moeilijk is om in te schatten hoe lang een activiteit zal duren. Zojuist hadden we bijvoorbeeld een kwartier over omdat ze het snel begrepen en goed doorwerkten.

Als ik het goed begrepen heb dan was het de bedoeling dat jullie de kijkwijzer toepasten.

Klopt dat?

Kim: Inderdaad. In het begin moesten de kleuters in een kring zitten om een film die ze juist hadden gezien te bespreken. Het was de bedoeling om zoveel mogelijk uit de film te halen. Dat verliep heel goed. Weinig bleek aan hun aandacht te ontsnappen.

Uit eigen ervaring weet ik dat het niet altijd gemakkelijk is om met die kinderen zo'n gesprek te voeren. Zeker niet de eerste keer. Ervaren jullie dat ook?

Kim: Ja. Er was wel duidelijk een verschil tussen de groepen. Deze morgen waren de kleuters er heel snel mee weg en hadden ze bijvoorbeeld snel door dat de film begint met het geluid en beeld van vogeltjes en eindigt met sprinkhanen. Terwijl de groep in de namiddag dat helemaal niet onmiddellijk had gezien. Natuurlijk hadden zij dan weer andere dingen gezien.

Vind je het gemakkelijk om in te spelen op wat de kinderen vertellen?

Kim: Niet altijd. Soms is het moeilijk om gerichte vragen te stellen zonder het antwoord te geven. Maar eens je daar wat in zit dan lukt het wel.

De kijkwijzer was één onderdeel. Het nemen van de foto's en het maken van de powerpoint een ander. Hebben jullie ook geprobeerd om de relatie te leggen tussen beide? Om wat de kleuters vertelden ook te gebruiken in het andere project?

Kim: Eigenlijk staan beide delen los van elkaar. Het tweede is niet volledig op het getoonde filmpje gebaseerd maar het licht er wel een bepaald element uit, namelijk gevoelens.

02. Ervaren pijnpunten door de school

- ◀◀ De docenten vinden moeilijk een kortfilm die ze voor dit project passend vinden.
- ◀◀ De aankoop van klein materiaal (bv. batterijen, cassettes...) en het verzekeren van het materiaal nemen een grote hap uit het budget van het project.
- ◀◀ Koen Mertens (lector muzische vorming/muzikale opvoeding) die oorspronkelijk aan het project ging deelnemen, kon dit slechts in beperkte mate wegens gezondheidsredenen.
- ◀◀ Er wordt gewerkt met eerstejaarsstudenten die heel weinig ervaring hebben met audiovisuele vorming en vaak weinig motivatie tonen.
- ◀◀ Alle eerstejaarsstudenten worden in het project betrokken wat de individuele begeleiding van de studenten bemoeilijkt.
- ◀◀ Vaak merk je bij de studenten terughoudendheid om met technische middelen te werken.
- ◀◀ De periode waarin gewerkt wordt is te kort voor de studenten om dieper in te gaan op de problematiek van audiovisueel werken.

KATHO TIELT: “BACHELORPROEF AV”

01. *Verloop project*

ACTIVITEIT	DATA	INHOUD
De studenten krijgen lees- en doeopdrachten op hun eigen niveau waarin audiovisuele middelen aan bod komen.	september	onderzoek
De studenten wisselen ideeën uit omtrent de resultaten.	september	reflectie
De studenten krijgen kijk- en doeopdrachten op niveau van de leerlingen.	september	onderzoek
De studenten maken per pilootschool een 'mindmap' ²⁵ op.	september	reflectie
Brainstorm over de eindwerken.	oktober	reflectie
De studenten volgen lezingen en workshops over audiovisuele vorming.	november	opleiding
De studenten gaan in de pilootscholen observeren.	november	onderzoek
De studenten werken een concreet audiovisueel project uit.	december-januari februari	
Stages.	maart	praktijk
Voorstelling van de eindwerken.	mei	presentatie

02. *Ervaren pijnpunten door de school*

- ◀◀ Er was geen voorkennis over gericht kijken en luisteren aanwezig bij de studenten.
- ◀◀ In sommige stageklassen konden kleuters geen Nederlands spreken.
- ◀◀ De stages waren veel te kort om dieper te werken en een langdurige invloed te verkrijgen.
- ◀◀ De studenten moesten de eerste drie maanden bronnen over Audiovisuele vorming raadplegen en een eigen visietekst uitschrijven. Dit botste op veel weerstand bij de studenten.
- ◀◀ Er wordt heel veel kennis opgedaan binnen de verschillende vakken, maar is geen doorstroming van die kennis naar de ganse school.
- ◀◀ Vaak wordt het eindwerk audiovisuele vorming pas als laatste keuze genomen, vaak te wijten aan de angst voor het technische aspect.
- ◀◀ Audiovisueel werken is heel tijdrovend voor de studenten.

²⁵ In een 'mindmap' komen volgende vragen aan bod:

* Wat is audiovisuele vorming?

* Waarom vinden ze audiovisuele vorming belangrijk of een meerwaarde voor de basisschool?

* Welke passages uit de literatuurbundel geven inspiratie, wekken nieuwsgierigheid, ...?

* Hoe en waar kunnen de studenten nog meer literatuur verzamelen?

* Kunnen ze al een probleemstelling formuleren waar ze meer over willen weten?

ARTEVELDE HOGESCHOOL: “VANUIT VERHALEN GAAN KLEUTERS AAN DE SLAG MET MULTIMEDIA”

01. *Verloop project*

ACTIVITEIT	DATA	INHOUD
Er wordt besloten vanuit één zelfde prentenboek te vertrekken: “Het Krijtje”. ²⁶	oktober	organisatie
De studenten gaan op zoek naar interessante bronnen over audiovisuele vorming.	oktober	onderzoek
De stagescholen worden gecontacteerd.	oktober	organisatie
De studenten krijgen een halve dag training rond het gebruik van allerhande software (bv. picasa, moviemaker, audacity).	november	opleiding
De studenten volgen een sessie rond beeldtaal.	november	opleiding
De studenten krijgen een les verhaalanalyse en passen dit toe op het gekozen prentenboek “Het Krijtje”.	november	opleiding
Bijeenkomst en bespreking van het project: samen wordt nagedacht over de aanpak van de stages en worden tips uitgewisseld.	december	reflectie
Stages.	februari-april	praktijk
45 studenten werken een halve dag audiovisueel in 9 projectscholen en vertrekken allemaal vanuit een verhaal.	maart	praktijk
Verwerking van de ervaringen en resultaten van de stage.	april-mei	reflectie
Indienen van de eindresultaten en kijkmoment.	juni	presentatie

Audiovisuele vorming in stageklas (3)

“Er wordt te weinig naar beelden gekeken. Vaak verwatert het in een knutselles.”

Elise is geen leek als het gaat over audiovisuele vorming. In haar vrije tijd, tussen het studeren door, is ze docente bij Jekino vzw, een vormingsorganisatie die onder andere cursussen en workshops organiseert rond audiovisuele kunsten. Benieuwd als we waren naar haar ervaringen met en mening over audiovisuele vorming, multimedia en dergelijke meer, zochten we haar op in het heetst van haar eindstrijd: haar stage op De Oogappel in Gent.

²⁶ Van der Heide, I. (2005). Het Krijtje. Rotterdam: Lemniscaat. 26 blz.

Er bestaan reeds heel wat definities over audiovisuele vorming. Maar hoe zou je die term zelf omschrijven?

Elise: Ik denk dat kinderen zeker moeten leren om kritisch met beelden om te gaan. Het is ondertussen een cliché maar ze worden vandaag echt overspoeld door beelden, media en reclame allerhande. Daarom vind ik het belangrijk dat ze beseffen dat de betekenis van die beelden bepaald wordt door wie ze maakt. Dat ze inzien dat die beelden kunnen worden gemanipuleerd. Wat niet altijd wil zeggen dat het beeld zelf gemanipuleerd is maar vaak geeft de maker van het beeld door zijn keuze een bepaalde visie mee. Bovendien is het essentieel dat kinderen het onderscheid leren maken tussen fictie en realiteit – wat voor de kleinsten onder hen vaak heel moeilijk lijkt te zijn. En ten laatste is het niet onbelangrijk om het esthetische van mooie beelden te leren appreciëren. Om inzicht te krijgen in dingen zoals beeldkader, diepte, compositie en dergelijke.

Besteedt het onderwijs voldoende aandacht aan audiovisuele vorming in de betekenis die je er zelf aan geeft?

Elise: Neen, ik denk het niet. Er is nog veel werk aan de winkel.

En hoe zat dat in de opleiding die je zelf hebt gevolgd?

Elise: Ook daar is die aandacht heel beperkt. We hebben een vak beeldende vorming waarbinnen er absoluut veel te weinig plaats is voor het esthetische van beelden. Er wordt te weinig naar beelden gekeken. Vaak verwatert het in een knutselles. Dat vind ik jammer. Want wat de studenten in de opleiding niet oppikken, zullen zij nadien wellicht ook niet doorgeven. Dus, op dat vlak is er nog heel wat te doen. En wat betreft multimedia is er in het laatste jaar een vak onderwijstechnologie, wat een goed initiatief is maar veel te laat komt. Dat vak zou reeds het eerste jaar moeten komen zodat iedereen daarin tijdens de opleiding kan groeien. Bovendien zie je heel duidelijk dat het werken met audiovisuele middelen heel wat leerkrachten en docenten afschrikt.

Hoe bedoel je?

Elise: Ik denk dat vooral de 'oude' generatie leerkrachten een beetje bang is van de nieuwe technische snufjes omdat ze er niet mee zijn opgegroeid. Toch wil ik enigszins nuanceren. Want ook jongere leerkrachten blijken vaak dezelfde schrik te hebben. Ik denk dat ze niet goed

weten hoe ze het moeten integreren in hun lessen of dat ze niet goed weten waar ze het kunnen gebruiken. Terwijl je het kan integreren in zowat alle activiteiten. Je hoeft niet eens een apart vak in te richten. Een voorbeeld: in muzikale opvoeding leren we hoe we een klankverhaal moeten maken. Waarom niet een stapje verder gaan en die geluiden opnemen of de geluiden van beeld te voorzien. Maar vooraleer we daar zijn, moet er nog heel wat veranderen in de mentaliteit van ons onderwijs.

02. Ervaren pijnpunten door de school

- ◀◀ De collega-lectoren zijn weinig gemotiveerd.
- ◀◀ De studenten observeren hun stageklassen en zien dat het soms heel moeilijk is om te werken met audiovisueel materiaal in grote klassen.
- ◀◀ De studenten hebben een beperkte kennis over en ervaring in het creatief en esthetisch werken. De oorzaak ligt vaak bij de beperkte aandacht die hieraan in het secundair onderwijs werd besteed. Die achterstand is moeilijk bij te benen tijdens de geringe tijd in de lerarenopleiding. De studenten focussen zich veel te veel op het technische aspect van audiovisuele vorming.
- ◀◀ Tijdens de stage krijgen de studenten te kampen met grote klassen en allochtone kleuters die de Nederlandse taal niet beheersen.
- ◀◀ Er is een tekort aan technische materiaal waardoor de studenten eigen materiaal gebruiken. De school lost dit op door een investering te doen in verzekering van materiaal.

*Wie ook maar even stilstaat bij de manier
waarop de media ons leven beheersen,
realiseert zich dat zij niet zomaar middelen zijn
waarmee wij meer van de wereld te zien kunnen krijgen
of te weten kunnen komen.*

FRANK VANDE VEIRE
*Als comateuze patiënten.
De kunst in een gemedicaliseerde wereld*

6

EIGEN DOELSTELLINGEN //VERSUS// PRAKTIJK

Los van de specifieke doelstellingen in de door CANON geformuleerde oproep, legden ook de scholen zich zelf een aantal uitdagingen op. Of en in welke mate ze hun eigen verwachtingen en wensen inlossen, is het onderwerp van dit deel.

NATHALIE,
studente,
over beeld- en media-educatie

“Kinderen door middel van verschillende media (TV, radio, internet, boeken, kunst...) kennis laten maken met wat er in de wereld gebeurt. Maar hen ook leren zich kritisch op te stellen ten aanzien van media en beeld.”

KHLEUVEN HEVERLEE: “JUF KIJK, ECHTE KOEIEN IN DE WEI!”

EIGEN DOELSTELLINGEN	PRAKTIJK
Met leerkrachten in opleiding de audiovisuele wereld leren kennen met speciale aandacht voor de relatie tussen de wereld zelf en de audiovisuele weergave ervan.	Door te vertrekken vanuit de leefwereld ²⁷ van de kleuters en deze te verkennen op een eenvoudige audiovisuele manier, krijgen de kleuters verschillende weergaven van die wereld te zien. Door de verschillen en gelijkenissen van die beelden naast elkaar te leggen krijgen de kleuters meer inzicht in wat audiovisuele weergave van hun realiteit kan betekenen.
Met deze audiovisuele middelen naar de praktijk stappen en onderzoeken hoe de audiovisuele media kleuters kan helpen en ondersteunen in hun verkenning van de wereld. We besteden speciale aandacht aan risicokleuters: van huis uit kansarme kleuters en/of allochtone kleuters.	Tijdens de stages hebben de studenten audiovisuele middelen aangewend om de kleuters op een eenvoudige, leerrijke en leuke manier hun leefwereld te ontdekken. Door gebruik te maken van toegankelijke en plezierige middelen, worden ook de risicokleuters geprikkeld om deel te nemen. ²⁸
Het opleidingsonderdeel 'audiovisuele media' binnen de opleiding tot kleuteronderwijzer vorm geven.	Door de positieve ervaringen van de studenten en lectoren zijn er heel wat good practices uit de stages gekomen die als voorbeeld voor de volgende jaren kunnen dienen.
Intensieve samenwerking tussen opleiding en werkveld.	De goede samenwerking en intensieve betrokkenheid ²⁹ tussen studenten, lectoren en stagescholen hebben geleid tot een betere kennis van audiovisuele vorming.

²⁷ Boerderij voor de jonge kleuters en treinen en stations voor de oudere kleuters.

²⁸ bv. De studenten hebben ondermeer met een babbelbox gewerkt in de klas waarop de kleuter zichzelf kon zien praten. Dit hielp om de minder taalvaardige kleuter te stimuleren het woord te nemen.

²⁹ Op de presentatiedag van het project op 13 juni 2007 waren verschillende kleuterleidsters van de stagescholen aanwezig. Uit hun reacties bleek dat door de stage-ervaring hun beeld van audiovisuele vorming veranderd is. Hun eerste verwachtingen werden niet ingevuld, nl. het maken van mooie filmpjes zonder meer. Wat in de plaats kwam was het besef dat het audiovisuele vorming ook ontdekken, reflecteren en experimenteren inhoudt.

KHLEUVEN CAMPUS DIEST: “KOM ES KIJKEN”

EIGEN DOELSTELLINGEN	PRAKTIJK
Focus op de audiovisuele kennis bij studenten en leerlingen: inzicht verstrekken in de kracht van audiovisuele media in onze maatschappij, mechanismen in verborgen verleiders en manipulatie van informatie via audiovisuele media ontdekken.	Binnen de afstudeeroptie ICT maken de studenten 'goede' en 'slechte' reclamefilmpjes. Hierbinnen komt manipulatie door gebruik van beelden en geluid aan bod. De studenten maken ook een enquête rond kijkgedrag van kinderen. Hier wordt o.a. nagedacht over invloed van reclame en de beperkingen die in het gezin worden opgelegd tot tv-kijken. De andere betrokken afstudeeropties behandelen dit aspect niet.
Focus op audiovisuele vaardigheden bij studenten en leerlingen zoals bv. een camera hanteren, geluid- en lichtmanipulatie, omgaan met montagesoftware...	Binnen elke afstudeeroptie krijgen technische audiovisuele vaardigheden ruime aandacht. De studenten leren zelf filmen, geluid opnemen en eenvoudig monteren. ³⁰

KHMECHELEN: “KIJK=EVEN”

EIGEN DOELSTELLINGEN	PRAKTIJK
Door middel van een creatie, een aspect van een bekeken kortfilm op een attractieve manier presenteren aan medestudenten, lectoren en leerlingen.	De studenten verwerken de kortfilm in een activiteit bv. filmen van een toneelstuk, maken van een animatiefilm, opnemen van geluiden,... en presenteren het eindresultaat op de kijkdag.
Bij de presentatie van de creatie moet ICT-gebruik worden aangetoond.	Elke student gebruikt ICT-middelen in het creëren van hun eindresultaat. Dit varieert van PC, dictafoon, digitale camera... tot audiovisuele software.
De kortfilm en het project worden nabesproken met de leerlingen.	De nabespreking zou volgens een kijkwijzer gebeuren, in de praktijk beperkt dit zich echter tot enkele vragen bv. <i>Welke dieren heb je gezien?</i> en wordt vlug overgegaan naar de praktijk.
De studenten geven aan de leerlingen een workshop waarin wordt gewerkt met multimediacomponenten en waarin o.a. woord, beeld en klank centraal staan.	De studenten geven de leerlingen de mogelijkheid om zelf met audiovisuele middelen te werken bv. de kleuters kunnen zelf geluiden opnemen en deze achteraf op beelden zetten.

³⁰ bv. De studenten maken in kader van de afstudeeroptie Frans een stripverhaal met foto's en geluiden. Ze maken zelf de foto's, monteren deze en synchroniseren zelf de geluidsband met de beelden.

³¹ De studenten stimuleren de leerlingen zelfstandig te werken met audiovisuele middelen. Bijvoorbeeld, in een van de groepjes moeten de leerlingen in een kring op stoeltjes gaan zitten, onder elke stoel plakt een papiertje waarop de functie van de leerling staat, bijvoorbeeld cameraman, hij of zij zal neemt deze taak op zich gedurende de activiteit.

KATHO TIELT: “BACHELORPROEF AV”

EIGEN DOELSTELLINGEN	PRAKTIJK
Audiovisuele vorming structureel en vakoverschrijdend inbedden via verschillende opleidingsonderdelen (eindwerk, stage, opvoedkunde en agogische vaardigheden).	Het audiovisueel project wordt tijdens het eindwerk of bachelorproef uitgewerkt en is vakoverschrijdend (de bachelorproef is geïntegreerd in verschillende vakken zoals Frans, Nederlands, ICT...).
Ontwikkeling van een audiovisuele leerlijn voor het lager onderwijs.	
Algemeen onderzoekswerk rond audiovisuele vorming vertalen naar praktijkgericht onderzoek en materiaalontwikkeling.	Na opleiding, reflectie en literatuurstudie gaan de studenten aan de slag in stagescholen waar ze de theorie in praktijk trachten om te zetten. ³¹

KOEN MERTENS,
 lector muzische vorming/ muzikale opvoeding,
 Katholieke Hogeschool Mechelen

“Ik hoop in ieder geval dat we de weg die we met het project zijn ingeslagen, kunnen voortzetten.”

“Binnen mijn vakgebied ‘muziek’ ben ik reeds een paar jaar bezig met nieuwe technologieën. Bovendien volgde ik een stage rond geluid in het MuHKA, ingericht door Aifoon. Op die manier kan je ook nieuwe dingen meenemen naar de klas. Later maakte ik de brug tussen muziek en OVI (omgaan met en verwerken van informatie). Ik heb voorlopig geen zicht op wat er zal gebeuren in de toekomst maar men heeft me in ieder geval reeds gevraagd om erover te spreken. Natuurlijk moeten er in het nieuwe onderwijssysteem voldoende kansen zitten om het opnieuw te doen. In ieder geval is het mijn overtuiging dat we het gewoon moeten doen. Het afdelingshoofd geeft ons daartoe in ieder geval alle mogelijkheden.”

ARTEVELDE HOGESCHOOL: “VANUIT VERHALEN GAAN KLEUTERS AAN DE SLAG MET MULTIMEDIA”

EIGEN DOELSTELLINGEN	PRAKTIJK
Verhogen van de competenties van lesgevers uit de opleiding i.v.m. het gebruik van multimedia door kleuters, meer specifiek in een werkvorm waarbij kleuters werken met verhalen.	Door opleiding, zelfstudie, reflectie en experiment zijn de competenties van de studenten i.v.m. multimediaal werken met kleuters verhoogd.
Voorbeelden uitwerken van ‘good practices’ i.v.m. het gebruik van multimedia door kleuters in het kader van het werken met verhalen.	De unieke en creatieve aanpak van elke student resulteert in een variatie aan good practices die in volgende jaren als voorbeeld kunnen dienen.

*Video games are a new form of art.
They will not replace books; they will sit beside them,
interact with them,
and change them and their role in society
in various ways, as, indeed, they are already
doing strongly with movies.*

JAMES PAUL GEE

What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy

7

ANNEMIE GOEGBUER //VERSUS// PRAKTIJK

In dit hoofdstuk toetsen we de verwezenlijkingen van de verschillende projecten aan een aantal bevindingen uit de studie van Annemie Goegebuier *Audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs 2004*.

Idealiter moet audiovisuele vorming op school uitgaan van de volgende algemene doelstelling, aldus Annemie Goegebuier: **“bewust en kritisch kunnen kijken (en luisteren), door het verwerven van inzichten in de taal (als semantisch en syntactisch tekensysteem en communicatiemiddel) en de cultuur (het geheel van audiovisuele creaties in hun bestaanscontext) van het (audio)visuele beeld.”** (p. 73)

Uit die algemene doelstelling distilleert ze vier pijlers:

- ✗ Audiovisuele vorming is meer dan audiovisuele media (documentaire, film, nieuws) gebruiken op school ter **illustratie**. (p. 23)
- ✗ In het onderwijs moet voldoende aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van kijkvaardigheden en **inzicht in beelden**. (p. 23)
- ✗ Audiovisuele vorming mag in het onderwijs niet beperkt worden tot het louter **technisch** omgaan met audiovisuele media. ICT-vaardigheden worden verruimd naar de ontwikkeling van e-cultuur. Bij e-cultuur primeert niet het technische aspect maar wordt er gestreefd naar het actief leggen van verbanden tussen en het delen van tekst-, geluids- en audiovisueel materiaal in het digitale domein. (p. 27)
- ✗ Het onderwijs moet inspelen op de technologische evolutie en de mens vormen van een passief mediaconsument naar een **actieve, autonome participant**. (p. 28)

Aan de hand van die vier pijlers willen we komen tot een doorlichting van de verschillende projecten.

CARLYN
studente,
over multigeletterdheid

“Mensen vertrouwd maken met de verschillende mogelijkheden van taal. Maar ook verschillende talen aan bod laten komen.”

KHLEUVEN HEVERLEE: “JUF KIJK, ECHE KOEIEN IN DE WEI!”

DOELSTELLINGEN ONDERZOEKSRAPPORT	PRAKTIJK
Audiovisuele vorming is meer dan audiovisuele media (documentaire, film, nieuws) gebruiken op school ter illustratie .	Audiovisuele middelen worden gebruikt om op een actieve en kritische wijze de leefwereld ³² van de kleuters te verkennen.
In het onderwijs moet voldoende aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van kijkvaardigheden en inzicht in beelden .	Door het gebruik van een babbelbox in de klas krijg je de mogelijkheid te reflecteren over het verloop van de dag, zo wordt er nagedacht over het verschil tussen de echte wereld en het afbeelden van die wereld. ³³
Audiovisuele vorming mag in het onderwijs niet beperkt worden tot het louter technisch omgaan met audiovisuele media. ICT-vaardigheden worden verruimd naar de ontwikkeling van e-cultuur. Bij e-cultuur primeert niet het technische aspect maar wordt er gestreefd naar het actief leggen van verbanden tussen en het delen van tekst-, geluids- en audiovisueel materiaal in het digitale domein.	Door het gebruik van audiovisuele middelen om wereldverkenning te werken leren de kleuters verbanden te leggen tussen audiovisuele creaties en hun eigen leefwereld. ³⁴
Het onderwijs moet inspelen op de technologische evolutie en de mens vormen van een passief mediaconsument naar een actieve, autonome participant .	Door de kleuters zelf beelden en geluiden te laten maken, krijgen ze meer inzicht in wat audiovisuele creaties inhouden, en kunnen ze kritischer omgaan met hetgeen ze te zien en te horen krijgen.

CHRIS MAZERESE,
lector godsdienst,
Katholieke Hogeschool Leuven Diest

“We hebben lang en hard aan dit project gewerkt. Het resultaat is dat audiovisueel werken met en door kleuters ondertussen een keuzetraject in de opleiding is geworden. Ilse en ik begeleiden en coachen die module.”

KHLEUVEN DIEST: “KOM ES KIJKEN”

DOELSTELLINGEN ONDERZOEKSRAPPORT	PRAKTIJK
Audiovisuele vorming is meer dan audiovisuele media (documentaire, film, nieuws) gebruiken op school ter illustratie .	Binnen het project worden audiovisuele middelen grotendeels gebruikt als illustratie bij een vak. ³⁵ Door zelf audiovisuele opnames te maken leren de studenten hun leerlingen gericht en bewuster kijken.
In het onderwijs moet voldoende aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van kijkvaardigheden en inzicht in beelden .	In de afstudeeroptie educatieve technologie wordt aandacht besteed aan het manipulatieve karakter van beelden ³⁶ . In de andere vakken blijft de focus op het kritisch kijken achterwege.

³² bv. De kleuters krijgen een opdracht i.v.m. de boerderij of treinen via mail en moeten het antwoord op internet of met behulp van een camera vinden. De kleuters gaan dus actief werken met audiovisuele middelen om hun leefwereld te ontdekken.

³³ De titel van het project verwijst naar een reactie van één van de kleuters van een stadsklasje op uitstap naar het platteland. In de trein roept de kleuter vol enthousiasme: “Kijk juf, echte koeien in de wei!”

³⁴ Door echte treinen, foto's van treinen, bewegende beelden van treinen, geluiden van treinen en illustraties van treinen met elkaar te vergelijken, krijg je een beeld van hoe een voorwerp uit je leefwereld kan getoond worden en wat de verschillen en gelijkenissen zijn tussen de verschillende voorstellingen.

DOELSTELLINGEN ONDERZOEKSRAPPORT	PRAKTIJK
<p>Audiovisuele vorming mag in het onderwijs niet beperkt worden tot het louter technisch omgaan met audiovisuele media. ICT-vaardigheden worden verruimd naar de ontwikkeling van e-cultuur. Bij e-cultuur primeert niet het technische aspect maar wordt er gestreefd naar het actief leggen van verbanden tussen en het delen van tekst-, geluids- en audiovisueel materiaal in het digitale domein.</p>	<p>Audiovisuele middelen worden binnen dit project vooral technisch benaderd als illustratie bij een vak, de link met e-cultuur en de betekenis van audiovisueel materiaal blijft beperkt besproken binnen het vak educatieve technologie.</p>
<p>Het onderwijs moet inspelen op de technologische evolutie en de mens vormen van een passief mediaconsument naar een actieve, autonome participant.</p>	<p>Door de studenten en de leerlingen zelf beelden en geluid te laten opnemen en deze te verwerken, krijgen de studenten en leerlingen inzicht in het audiovisueel werken en verwerken. De studenten en leerlingen kunnen bewuster en actiever met beelden en geluiden omgaan.</p>

KHMECHELEN: “KIJK=EVEN”

DOELSTELLINGEN ONDERZOEKSRAPPORT	PRAKTIJK
<p>Audiovisuele vorming is meer dan audiovisuele media (documentaire, film, nieuws) gebruiken op school ter illustratie.</p>	<p>De studenten verwerken een kortfilm door gebruik te maken van audiovisuele middelen, als illustratie bij de activiteit maar ook als verwerking van een kijkervaring.</p>
<p>In het onderwijs moet voldoende aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van kijkvaardigheden en inzicht in beelden.</p>	<p>De voor- of nabespreking is te weinig aanwezig binnen het project. De studenten verwerken de kortfilms op een audiovisuele manier maar ontrafelen de betekenis slechts oppervlakkig³⁵.</p>
<p>Audiovisuele vorming mag in het onderwijs niet beperkt worden tot het louter technisch omgaan met audiovisuele media. ICT-vaardigheden worden verruimd naar de ontwikkeling van e-cultuur. Bij e-cultuur primeert niet het technische aspect maar wordt er gestreefd naar het actief leggen van verbanden tussen en het delen van tekst-, geluids- en audiovisueel materiaal in het digitale domein.</p>	<p>Het ICT-aspect wordt binnen dit project sterk benadrukt. Dit is te zien aan de hoeveelheid ICT-materiaal dat voorhanden is en de focus van de studenten op dit materiaal.</p>
<p>Het onderwijs moet inspelen op de technologische evolutie en de mens vormen van een passief mediaconsument naar een actieve, autonome participant.</p>	<p>Door de studenten en de leerlingen zelf beelden en geluid te laten opnemen en gebruiken, krijgen de studenten en leerlingen inzicht in het audiovisueel werken en verwerken. De studenten en leerlingen kunnen bewuster en actiever met beelden en geluid omgaan.</p>

³⁵ bv. Binnen de afstudeeroptie Natuur wordt er een experiment gefilmd. Dit filmpje kan dan dienen als illustratie bij een volgende les. De studenten van de afstudeeroptie Frans voeren een toneelstukje op in het Frans en nemen dit op met de camera. Dit kan dan later dienen om de taal te herbeluisteren of als illustratie in andere klassen.

³⁶ De studenten maken zelf een 'goede' en een 'slechte' reclamefilm. Door zelf in de praktijk beelden te gebruiken om de kijker te 'verleiden' of net af te stoten, krijgen de studenten inzicht in de betekenis en het effect van beelden op hun kijker.

³⁷ De school benadrukt zelf het belang van het motiverende aspect van audiovisuele media. De studenten leren leerlingen plezier beleven via multimediale toepassingen.

³⁸ bv. De studenten nemen het kortfilmpje 'De Poetsprins' als uitgangspunt en kiezen het thema schoonmaken. De leerlingen krijgen de opdracht zich te verkleeden in poetsvrouwen- en mannen en moeten poetsen voor de camera. Dit wordt opgenomen en verwerkt in een kortfilmpje. Het audiovisueel aspect blijft in dit verhaal zo goed als afwezig. Bv. waarom film je dichtbij of veraf, laat je de camera bewegen of beweeg je zelf voor de camera en waarom?

KOEN MERTENS,

lector muzische vorming/ muzikale opvoeding,
Katholieke Hogeschool Mechelen

“Het leerproces moet van de kinderen en jongeren komen.”

“Ik denk dat er veel meer ruimte moet zijn voor muzische vorming in het algemeen. Want automatisch kom je dan ook op het terrein van zorgbreed werken en omgaan met problemen in de klas. Onlangs las ik een artikel waarvan de titel luidde: “Er is te weinig aandacht voor leerproblemen”. Mijn onmiddellijke reactie daarbij was dat er volgens mij te veel aandacht is voor leerproblemen en te weinig voor de kinderen. Het onderwijs focust zich te veel op wat kinderen nog niet kunnen. Muzische vorming kan die tendens in ieder geval omdraaien. Juist omdat je op dat moment leren anders zal kunnen definiëren en benoemen. Omdat je bij kinderen andere dingen dan wat ze niet kunnen, ontdekt.

Ook het ganse aspect ‘reflectie’ evolueert mee in de verkeerde richting. Het spreekt natuurlijk voor zich dat je moet reflecteren over jouw stage, dat je moet leren kijken naar de dingen. Maar ook daar heeft het geen zin telkens te focussen op: wat zijn nu mijn werkpunten en wat moet ik verbeteren? Ik denk dat we verkeerd bezig zijn. Als je studenten vraagt om hun proces te vertellen naar aanleiding van een presentatie die ze gemaakt hebben dan is het niet aan ons om te bepalen wat goed en slecht is en wat ze nog moeten leren. Het leerproces moet van de kinderen en jongeren komen.”

³⁹ bv. Binnen het project is er een student die zelf op zoek gaat naar een definitie van audiovisuele vorming. Hij deelt de betekenissen op in een klavertje vier: technische competentie - creatieve vorm- en betekenisgeving en audiovisuele expressie - inzicht in audiovisuele communicatie - kritische attitude met de nadruk dat het technische aspect slechts een minimaal aandeel heeft binnen de definitie. De focus ligt op de betekenis van beelden en geluiden.

⁴⁰ bv. Een studente vraagt haar leerlingen zo voor de camera te gaan staan zodanig ze vijf handjes van de kinderen op het beeldscherm kan zien. De kinderen moeten zelf dus trachten vijf handen te laten verschijnen op het scherm. Door deze oefening krijgen de leerlingen inzicht in camerastandpunten en cameratechnieken.

⁴¹ bv. De studenten vragen de kleuterleidsters van hun stagescholen vooraf wat audiovisuele vorming voor hen betekent. Na de stage stellen ze dezelfde vraag opnieuw. De studenten stellen zelf vast dat voor de stage vooral gedacht werd aan het technische aspect van audiovisuele vorming en na de stage het kritische aspect.

KATHO TIELT: “BACHELORPROEF AV”

DOELSTELLINGEN ONDERZOEKSRAPPORT	PRAKTIJK
Audiovisuele vorming is meer dan audiovisuele media (documentaire, film, nieuws) gebruiken op school ter illustratie .	De studenten gaan zelf uit op onderzoek en experimenten met audiovisuele middelen.
In het onderwijs moet voldoende aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van kijkvaardigheden en inzicht in beelden .	Door de focus op experiment en onderzoek wordt veel aandacht besteed aan de betekenis van beelden.
Audiovisuele vorming mag in het onderwijs niet beperkt worden tot het louter technisch omgaan met audiovisuele media. ICT-vaardigheden worden verruimd naar de ontwikkeling van e-cultuur. Bij e-cultuur primeert niet het technische aspect maar wordt er gestreefd naar het actief leggen van verbanden tussen en het delen van tekst-, geluids- en audiovisueel materiaal in het digitale domein.	Het technisch aspect is bijkomstig binnen dit project. De betekenis van audiovisuele creaties binnen onze leefwereld staat voorop. ³⁹
Het onderwijs moet inspelen op de technologische evolutie en de mens vormen van een passief mediaconsument naar een actieve, autonome participant .	Door de studenten een opleiding te laten volgen, zelf aan onderzoek en reflectie te laten doen en hun bevindingen in de praktijk om te zetten, creëer je bewuste en kritische mediaparticipanten.

ARTEVELDE HOGESCHOOL: “VANUIT VERHALEN GAAN KLEUTERS AAN DE SLAG MET MULTIMEDIA”

DOELSTELLINGEN ONDERZOEKSRAPPORT	PRAKTIJK
Audiovisuele vorming is meer dan audiovisuele media (documentaire, film, nieuws) gebruiken op school ter illustratie .	De studenten laten het illustratief karakter van audiovisuele media ver achter zich door zich te focussen op de betekenis en esthetiek van beelden en geluid.
In het onderwijs moet voldoende aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van kijkvaardigheden en inzicht in beelden .	Door experiment en reflectie leren de studenten de leerlingen beelden en geluiden beter te begrijpen. ⁴⁰
Audiovisuele vorming mag in het onderwijs niet beperkt worden tot het louter technisch omgaan met audiovisuele media. ICT-vaardigheden worden verruimd naar de ontwikkeling van e-cultuur. Bij e-cultuur primeert niet het technische aspect maar wordt er gestreefd naar het actief leggen van verbanden tussen en het delen van tekst-, geluids- en audiovisueel materiaal in het digitale domein.	Het kritisch omgaan met beelden en het bewust kijken krijgt de overhand boven het technische aspect van audiovisuele media. ⁴¹
Het onderwijs moet inspelen op de technologische evolutie en de mens vormen van een passief mediaconsument naar een actieve, autonome participant .	Door aandacht te besteden aan reflectie en onderzoek gaan de studenten met hun leerlingen actief en bewust om met media.

*Everything the work says,
it says by means of representation.
Pictures, words, sounds – my work relies
on means that you must mistrust
because so many traces of power and oppression
are stored away in them and their history,
the history of their exploitation.
This is the fundamental irony – and any –
artistic work.*

STAN DOUGLAS
Win, Place or Show

8

OP AFSTAND BEKEKEN

Het project “**Juf kijk, echte koeien in de wei!**” van KHLeuven Heverlee start met een screening van de geïnteresseerde kandidaten. Op basis van kennis, vaardigheden en motivatie worden tien studenten gekozen om het project uit te werken. Het voordeel van dergelijke selectie is dat men met enthousiaste studenten kan werken. Maar er is ook een keerzijde aan die medaille: er is weinig plaats voor diversiteit en variatie wegens de scherp omlinjende manier van kiezen. Een keerzijde die op haar beurt enige nuance verdient want binnen die kleine groep van ‘uitverkorenen’ blijkt de manier van werken *de facto* heel verscheiden te zijn. De ene student heeft een sterke technische bagage of een creatieve geest, de ander legt de nadruk op achtergestelde kleuters. Deze verschillende werkwijzen beïnvloeden ook elkaar omdat de studenten heel nauw samenwerken.

De lectoren kiezen ervoor de nadruk te leggen op onderzoek en reflectie⁴². De studenten krijgen de kans verschillende opleidingen te volgen die hen zowel technisch als inhoudelijk vooruit helpen. Zo was er de mogelijkheid een workshop rond geluid te volgen of een opleiding tot het zelf bouwen van een website. Ook is er ruimte voor studenten en lectoren om samen na te denken over de doelstellingen van hun project en de verschillende stappen die ze moeten nemen om die te bereiken. Op regelmatige basis kwamen de studenten samen met de lectoren om te brainstormen over nieuwe mogelijkheden en reeds opgedane ervaringen.

De doelstellingen die het project beoogt, worden ingevuld: de studenten verkennen met hun kleuters op een innovatieve, creatieve en leuke manier de wereld van boerderijen en treinen. En dit dankzij het origineel aanwenden van audiovisuele middelen. Bovendien is er bij elke student een extra focus aanwezig: audiovisueel werken met achtergestelde kleuters. Dit is duidelijk een meerwaarde van het project.

De projecten volgen grotendeels de vier pijlers van Annemie Goegebuer. Al is ook hier enige nuancering nodig. Na de activiteiten vinden weinig reflectiemomenten plaats met de kleuters. De studenten hebben onderling reeds intensief nagedacht over de betekenis van beelden en geluiden en hun relatie tot de werkelijkheid maar de vertaling naar de leerlingen toe blijft achterwege. De reden hiervoor is mogelijk tijdsgebrek. Toch legt het enthousiaste team een stevige basis, het perfecte uitgangspunt om zich verder te verdiepen in het werken met audiovisuele middelen.

En nu? 2007-2008

Door de investering die de school door subsidiegeld in 2006-2007 deed, is er een technische omkadering aanwezig die de opleiding heel wat meer mogelijkheden biedt. Ook dit jaar is er een audiovisueel keuzetraject binnen de opleiding: MUVO audiovisueel, een leefwereld vol beeld en geluid. Binnen de open lesdagen, waarop de ervaringen van het project kunnen gedeeld worden met de nieuwe studenten en de werkgroep projecten die informeel hun ervaringen delen met collega-studenten, is er een mogelijkheid de studenten en lectoren te informeren over de opgedane ervaringen en expertise.

⁴² Zie: Een gefaseerd multimediaal project, p. 47 e.v.

Een andere vestigingsplaats van KHLeuven, Diest, toont een totaal ander scenario. Het project “**Kom es kijken**” wordt opengesteld voor alle laatstejaarsstudenten die de betrokken keuzeopties volgen.

De school kiest ervoor om vakoverschrijdend te werken. Verschillende lectoren kiezen zelf hoe ze het project binnen hun opleidingsonderdeel uitwerken. Een keuze die al vlug haar zwakte laat zien: er is te weinig overleg tussen de lectoren om het project consequent uit te werken. Verder is er weinig plaats voor zelfstudie en onderzoek bij de studenten waardoor het project onvoldoende diepgang krijgt. Een mogelijke verklaring is de enorme grootte van de groep waardoor het moeilijk is alle deelnemers grondig voor te bereiden.

Als we kijken naar de eigen doelstellingen die de school zelf voorop stelt, kunnen we concluderen dat deze grotendeels bereikt zijn, al was het maar in één van de deelnemende vakken. De valkuilen die het onderzoek van Annemie Goegebuer aanhaalt, vinden we echter ook in dit project terug: het gebruik van audiovisuele middelen ter illustratie en het niet duiden van hun betekenis binnen een e-cultuur. Het zelf maken van audiovisuele creaties kan helpen in het kijken naar en ervaren van beelden. Maar zonder duiding geraakt zijn effect al vlug verloren.

Algemeen kunnen we stellen dat de grote kracht van het project schuilt in de vakoverschrijdende aanpak. Zo ervaren de studenten dat multimedia kan worden ingebed in verschillende vakgebieden. Jammer genoeg leidt die sterkte op haar beurt tot versplintering. Door het beperkt communiceren tussen de docenten en het weinig reflecterend uitwerken van de betekenis van audiovisuele vorming in de verschillende opleidingsonderdelen, zien we een weinig samenhangend project.

En nu? 2007-2008

In tegenstelling tot de campus Heverlee valt de optie audiovisuele vorming dit jaar volledig weg. De verantwoordelijke van het project werkt sinds 2007-2008 slechts nog 25% op de school. Door het versplinterd werken en een weinig samenhangend project tot resultaat is er geen fundament gelegd om verder audiovisueel te werken. Waarschijnlijk zijn dit de oorzaken van het niet langer voortzetten van het project in de opleiding.

KHMechelen kiest voor “**Kijk=even**” heel bewust om met een grote groep eerstejaarsstudenten te werken. Voor de lectoren is het van groot belang onervaren studenten in een nieuwe situatie te brengen en zo voor een shockeffect te zorgen. Het leerproces die de studenten doormaken komt voorop het eindresultaat die ze bereiken. Dit is echter een lastig uitgangspunt dat het verloop van het project bemoeilijkt. De studenten kunnen slechts in beperkte mate worden begeleid en krijgen nauwelijks mogelijkheid tot zelfstudie en onderzoek naar audiovisuele vorming. Tevens krijgen ze heel weinig tijd zich de materie eigen te maken en dit naar de kinderen te vertalen.

Bovendien ligt de nadruk heel sterk op het technisch audiovisueel aspect, wat automatisch wordt overgedragen naar de studenten. De docenten geven de studenten allerlei audiovisueel materiaal voor het project en begeleiden hen in het gebruik ervan. De school beschikt duidelijk over een grote technische expertise, wat zeker een pluspunt is. Het negatieve aspect daarvan is echter dat het een rem zet op de creativiteit en originaliteit van het project. De studenten focussen zich te veel op wat ze met een 'apparaatje' kunnen doen en laten de diepere betekenis van audiovisuele vorming achterwege, vaak door gebrek aan tijd. Wat betekent werken met een camera? Hoe staat beeld in verhouding tot geluid? Is gefilmd beeld louter fictie? Dergelijke en andere vragen komen slechts weinig aan bod.

De eigen doelstellingen van het project zijn dan ook bereikt maar de pijlers die het onderzoeksrapport van Annemie Goegebuer als essentieel naar voren schuift, komen te weinig aan bod. De initiële bedoeling om de kortfilms te analyseren met behulp van een kijkwijzer is er wel maar sneuvelt in de praktijk. Maar nog eens, het werken met een grote groep (onervaren) studenten is niet evident. En de doelstellingen die de lectoren zelf voorop stelden, weken al op voorhand af van de vier pijlers uit het onderzoeksrapport van Annemie Goegebuer. Wat de studenten wel meekregen, is een eerste kennismaking met audiovisueel werken in de praktijk. Als dit in de volgende jaren kan uitgebreid worden naar een opleiding in dieper en kritischer kijken, is deze praktijkervaring alvast een leerrijke start geweest.

En nu? 2007-2008

Door het gebrek aan tijd die de studenten tijdens het project ondervonden, heeft de opleiding besloten meer tijd te besteden aan beeldopvoeding⁴³ in het volgend schooljaar. In het eerste jaar krijgen de studenten binnen de module 'ontwikkelingsgewijs' drie weken om rond beelden te werken. Ook in het tweede jaar is er de mogelijkheid specifiek te kiezen voor beeldopvoeding.

Het project "**Bachelorproef AV**" in KATHO Tielt situeert zich zowel binnen een vakoverschrijdende aanpak als binnen het eindwerk. Het is een mooi voorbeeld van hoe je audiovisueel onderwijs zowel vakoverschrijdend als modulair kan aanpakken. Specifiek aan dit project is dat de uitwerking zowel in het binnenland als in het buitenland plaatsvindt, wat automatisch de blik en de opgedane kennis verruimt. De school biedt afstandsonderwijs aan. Dit betekent dat de opleiding reeds in het verleden ICT gebruikte om met zijn studenten te communiceren en dus technisch bekeken reeds veel materiaal bezit. Een reeks pluspunten die de uitwerking van dit project alleen maar ten goede zijn gekomen.

De projectverantwoordelijke heeft er zeer bewust voor gekozen de nadruk te leggen op onderzoek en reflectie en biedt de deelnemende studenten ruim de kans te experimenteren. Dit is onder meer te merken aan het subsidiebudget dat grotendeels wordt besteed aan studiedagen en literatuur voor de studenten. Eigen doelstellingen worden op deze wijze bereikt maar ook de aandachtspunten van Goegebuer krijgen een belangrijke plaats in dit project. Het eindresultaat toont ons een reeks creatieve en

⁴³ Beeldopvoeding zoals het in de opleiding wordt uitgelegd:

Doe je ogen open en je ziet 'beelden'. Ze spreken een universele taal, een taal van alle tijden die invloed heeft op ons leven. In beeldopvoeding leer je de kleuter op speelse en toch kritische wijze de vele aspecten van de beeldtaal kennen. Al snel ervaren ze, dat ook zij de beeldtaal kunnen gebruiken om zich uit te drukken. Een boeiend en creatief proces van ontdekken, experimenteren, beschouwen en creëren!

reflectieve eindwerken, een verzameling van *good practices* die het uitwerken van een leerlijn kunnen bevorderen. Toch kiest de school ervoor niet langer een audiovisuele module aan te bieden. Alle bagage en expertise die afgelopen jaar zijn opgebouwd zullen dus terug opgeborgen worden. Hopelijk voor niet te lang want dit zou een verspilling van tijd en energie betekenen. De projectverantwoordelijke kiest er alvast bewust voor haar audiovisuele ervaringen in de eigen vakken te gebruiken, wat de schade kan beperken.

En nu? 2007-2008

In het KATHO Tielit werd er vanuit de afdelingshoofden gekozen het eindwerk audiovisuele vorming niet langer aan te bieden. Els Vanobberghen zal binnen het eindwerk de module Vreemde Talen moeten opvolgen. Door eigen initiatief zal het aspect audiovisuele taal wel nog aan bod komen. Structureel werd er echter niet gekozen dit verder te integreren in de opleiding.

“Vanuit verhalen gaan kleuters aan de slag met multimedia”, het project van Artevelde Hogeschool Gent, wordt uitgevoerd met zeven laatstejaarsstudenten. Deze keuze zien we ook bij KHLeuven Heverlee met dezelfde pluspunten als gevolg. Ook binnen dit project krijgen alle studenten de mogelijkheid om zichzelf zowel technisch als inhoudelijk bij te scholen en vinden er verschillende reflectiemomenten plaats, intens begeleid door de lectoren. Het uitgangspunt is een prentenboek waaruit elke student een aspect kiest waarmee hij/zij verder werkt en experimenteert. Dit brengt met zich mee dat elke student zich kan concentreren op één beeldaspect wat de diepgang alleen maar bevordert. Bovendien is er extra aandacht voor de esthetiek van het beeld en het anders kijken naar beelden, een aandachtspunt dat ook aan de kleuters wordt meegegeven.

De eindresultaten vullen zowel de eigen doelstellingen in als die van Annemie Goegebuers onderzoeksrapport. De betekenis van beelden en geluiden in onze e-cultuur, het kritisch kijken naar beelden, de grens tussen realiteit en fictie,... worden uitvoerig behandeld en op een speelse wijze overgedragen naar de kleuters. Een schitterend eindresultaat dat er is gekomen dankzij de duidelijke visie van de studenten en lectoren, betrokken bij dit project.

En nu? 2007-2008

In de Artevelde Hogeschool zal in de herziening van het curriculum van 2008-2009 multimedia een plaats krijgen in elk opleidingsjaar. Dit jaar wordt er met vijf studenten verder gewerkt op de eindwerken van schooljaar 2006-2007. In november werd ook binnen de school een bijscholing georganiseerd voor leraren kleuteronderwijs. Verder zullen er terug een 40-tal studenten kleuteronderwijs en lager onderwijs een projectdag uitwerken rond multimedia voor 5-6 jarigen.

WATER

na

(TERUGSPOELEN ONMOGELIJK)

Van bij zijn oprichting eind 2002 nam het Initiatief Audiovisuele Kunsten (IAK)⁴⁴, steunpunt voor de audiovisuele kunsten in Vlaanderen, de uitdaging op om aanzetten te geven tot de artistieke, culturele en maatschappelijke emancipatie van het audiovisuele teken. “Film” wordt nog altijd al te vaak uitsluitend geassocieerd met “ontspanning”. De audiovisuele sector zélf definieert zichzelf nog altijd vooral als een “industrie” die content produceert om de diverse ontspanningskanalen (bioscoop, televisie, media) “van materiaal te voorzien”. Het was een grote uitdaging, omwille van het feit dat noch de samenleving, noch de mensen die zélf actief zijn in het audiovisuele métier, de rol en betekenis van audiovisuele werken en documenten in het maatschappelijk weefsel transparant en gedifferentieerd inschatten en situeren.

Het steunpunt wil dan ook de notie verdiepen dat audiovisuele werken en documenten dragers van kennis en informatie zijn. Ze zijn echter ook de uitdrukking van een gedachtegoed, expressie van een artistieke impuls of gewoon producten bestemd voor eenvoudige consumptie. In ons maatschappelijk en economisch bestel worden deze verschillende doelstellingen, drijfveren of bruikbaarheden echter onder één enkele noemer “film” gebracht. De reden hiervoor is dat het eindresultaat van het ontstaansproces (de creatie, de productie) enkel via een zelfde audiovisuele drager (pellicule, video, digitale drager) toegankelijk kan worden gemaakt. Hieruit volgt dat er vaak gebruik wordt

gemaakt van een gelijkaardige productiemethode of technologie.

Onze missie bestaat uit het bevorderen, ondersteunen en documenteren van “audiovisuele kunsten”. Bij het steunpunt groeide dan ook dadelijk het besef dat wij deze missie enkel konden waar maken als we dit inzicht ingang konden doen vinden in het brede maatschappelijke weefsel. En dus moeten we werken aan de brede onderbouw. Zo kunnen we, tot een transparant beeld komen van wat “audiovisuele kunsten” zijn. En wat hun eigenheid is tegenover andere “audiovisuele documenten” of “audiovisuele werken”.

Het was dan ook logisch dat we bij het onderwijs terecht zouden komen. Dàar immers moet het allemaal beginnen.

We konden gaan aankloppen bij het Vlaamse onderwijsbeleid met het aloude liedje “dat ons onderwijs te weinig doet voor film” en de al even oude inbraakstrategieën toepassen die hun ondoelmatigheid ondertussen al vaak genoeg bewezen hadden. We opteerden echter voor een traject op lange termijn waar we de “kunst”-bekommernis niet aan het begin, maar aan het einde van een denk- en werktraject zouden plaatsen. Artistieke audiovisuele expressie is immers slechts één manifestatie binnen het audiovisuele domein. Je hebt immers dezelfde “tools” nodig als bij een reclamefilmpje, een videogame, een spektakelfilm, een reportage, een soap of sitcom om “audiovisuele kunst” tot

⁴⁴ Sedert december 2007 omgedoopt tot BAM – Instituut voor Beeldende, Audiovisuele en Mediakunsten.

stand te brengen. Ze bedienen zich allemaal van audiovisuele technologie, en ze maken allemaal gebruik van audiovisuele tekens.

Kortom, we zouden een traject uitstippelen dat vergelijkbaar is met het moedertaalonderwijs. Niemand zou het in zijn hoofd halen om literatuuronderwijs te geven zonder kinderen eerst te leren lezen, schrijven en zich van de taal te bedienen om zich uit te drukken.

Daarmee kon de brug geslagen worden tussen de missie van het steunpunt, als kunststeunpunt, en de missie van de CANON Cultuurcel, die veel breder is, maar die nood heeft aan audiovisuele expertise om het verhaal in die bredere context te kunnen plaatsen. De samenwerking tussen IAK en CANON, sinds 2003 een intensief verhaal, heeft ondertussen al vruchten afgeworpen. Niet alleen doordat heel wat audiovisuele actoren hun expertise nu naar het onderwijs konden doorspelen, maar ook omdat bij onderwijs ondertussen een veel duidelijker besef bestaat van waar het eigenlijk om gaat. En vooral: er moeten structurele maatregelen komen om ons onderwijs eigentijds te maken, en dus ook "audiovisueler". De toespraak die minister Vandenbroucke begin 2005 hield en de intentie die hij in 2006 kenbaar maakte om werk te maken van kunst- en cultuureducatie (met het rapport *Bamford* als aanzet) moet de weg effenen naar de ontwikkeling van andere geletterdheden dan de klassieke verbale, en dus ook naar audiovisuele geletterdheid.

In 2003 zetten IAK en CANON samen de schouders onder een onderzoek naar de stand van zaken m.b.t. audiovisuele vorming in ons onderwijs. Het rapport van dit onderzoek *Audiovisuele vorming in het Vlaamse onderwijs* stelde onder meer dat de lerarenopleiding een fundamentele schakel is voor het opvoeren van audiovisuele competenties in het Vlaamse onderwijs.

Rome werd ook niet in één dag gebouwd. Studenten, docenten, leerkrachten, jongeren en kinderen de multimediale taal bijbrengen, dat vraagt tijd. En die tijd ontbreekt wanneer we blijven steken in een projectmatige werking, aldus de begeleiders van de verschillende projecten. Els Vanobberghen, KATHO Tielt: "Een belangrijk minpunt van het project was volgens mij het feit dat je alles op één jaar tijd moest aanleren. Een taal krijg je in zo'n korte tijd nooit volledig onder de knie. Daarom zou het beter zijn om ook in de eerste twee jaren van de lerarenopleiding audiovisueel te werken." Of Ilse Van Roy, KHLeuven Heverlee: "Je zou audiovisuele vorming in een driejarenplan moeten krijgen."

Volgend voorbeeld illustreert treffend het nadeel van projectmatig werken. Een hogeschool kocht met het geld van het project een aantal fototoestellen aan. Toen de projectcoördinator vroeg om nieuwe batterijen aan te kopen om ook dit jaar met de fototoestellen te kunnen werken, bleek er geen geld meer voorhanden te zijn. De school oordeelde dat het project was afgelopen en er dus geen nieuw budget moest worden vrijgemaakt. Dit terwijl een aantal gemotiveerde mensen gedurende een volledig jaar het beste van zichzelf hadden gegeven en een grote expertise wisten op te bouwen.

Ook werd meermaals aangegeven dat elke hogeschool op zich een eiland vormt. Contacten tussen hogescholen bestaan niet of nauwelijks. Laat staan dat er plaats is voor een uitwisseling van *knowhow* en *good practices*. Nochtans is dit volgens Annemie Goegebuer een *conditio sine qua non* om een waardevolle audiovisuele vormingspraktijk op te zetten. Annemie Goegebuer: "Het uitwisselen van *knowhow* en de doorstroming van *good practices* zouden de audiovisuele professionalisering van lerarenopleiders en studenten in opleiding ten stelligste baten." Het was treffend dat Anne Bamford, in haar rapport *Kwaliteit en Consistentie: Kunst- en Cultuureducatie in Vlaanderen* drie jaar later tot dezelfde bevinding kwam voor de totaliteit van het Vlaamse onderwijsveld.

Om voor bovenstaande problemen een aanzet tot oplossing te geven, oordeelden verschillende deelnemers binnen het project dat het zinvol zou zijn om een netwerk op te zetten. Dit biedt niet enkel de mogelijkheid om de muren tussen de verschillende hogescholen langzaam aan te slopen, maar komt ook ten dele tegemoet aan het tijdsprobleem. Contact en uitwisseling impliceren immers dat men niet steeds van nul hoeft te beginnen maar probleemloos kan voortbouwen op de kennis en ervaringen van anderen.

Bovendien zou zo'n netwerk kunnen fungeren als een broeihaard voor de ontwikkeling van een leerlijn *audiovisuele vorming binnen de lerarenopleiding*. Zo'n leerlijn is op dit moment volledig onbestaande. De nood eraan werd door verschillende actoren binnen het project aangevoeld en verwoord. Immers, zo'n leerlijn moet het traject definiëren hoe lerarenopleiders doorheen hun hele opleiding audiovisueel kunnen worden gevormd.

Dat de integratie van audiovisuele vorming in het onderwijs ook vandaag nog steeds op een aantal belangrijke barrières stoot, hoeft ons weinig te verwonderen. Ons onderwijssysteem verleent het schrift nog steeds een dominante positie, hoewel onze samenleving steeds "audiovisueler" wordt. Er moet nog verder getimmerd worden aan een volwaardige integratie van audiovisuele vorming in het onderwijs. Toch denken we dat met dit pilootproject een stap in de goede richting gezet werd. Een stap van de theorie naar de praktijk. Want daarvan zal het welslagen van het opzet uiteindelijk afhangen.

Walter Provo

BAM

opdrachtgevers
CANON Cultuurcel
IAK/BAM

monitorverslag
Rebekka Wauters

journalistieke teksten
Jenoff Van Hulle

eindredactie en opvolging
Dirk Terryn en Walter Provo

voorwoord
Dirk Terryn

nawoord
Walter Provo

foto's
Maaïke Buys

vormgeving
quod. voor de vorm.

Oplage: 1000 exemplaren
Uitgave: mei 2008
Depotnummer: D/2008/3241/043

CANON Cultuurcel
Agentschap voor Onderwijscommunicatie
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
02/553.96.63
www.canoncultuurcel.be

met dank aan
Katholieke Hogeschool Leuven Departement Lerarenopleiding,
Katholieke Hogeschool Leuven Diest Departement Lerarenopleiding,
Katholieke Hogeschool Mechelen Departement Verpleegkunde en Lerarenopleiding,
Katholieke Technische Hogeschool Tielt Departement Lerarenopleiding
en Artevelde Hogeschool Departement Lerarenopleiding,
alle betrokken studenten, Kelly Degrez, Mieke Truyens, Paul Catteeuw

CANON
CULTUURGEL

 Instituut voor
beeldende,
audiovisuele en
mediakunst

